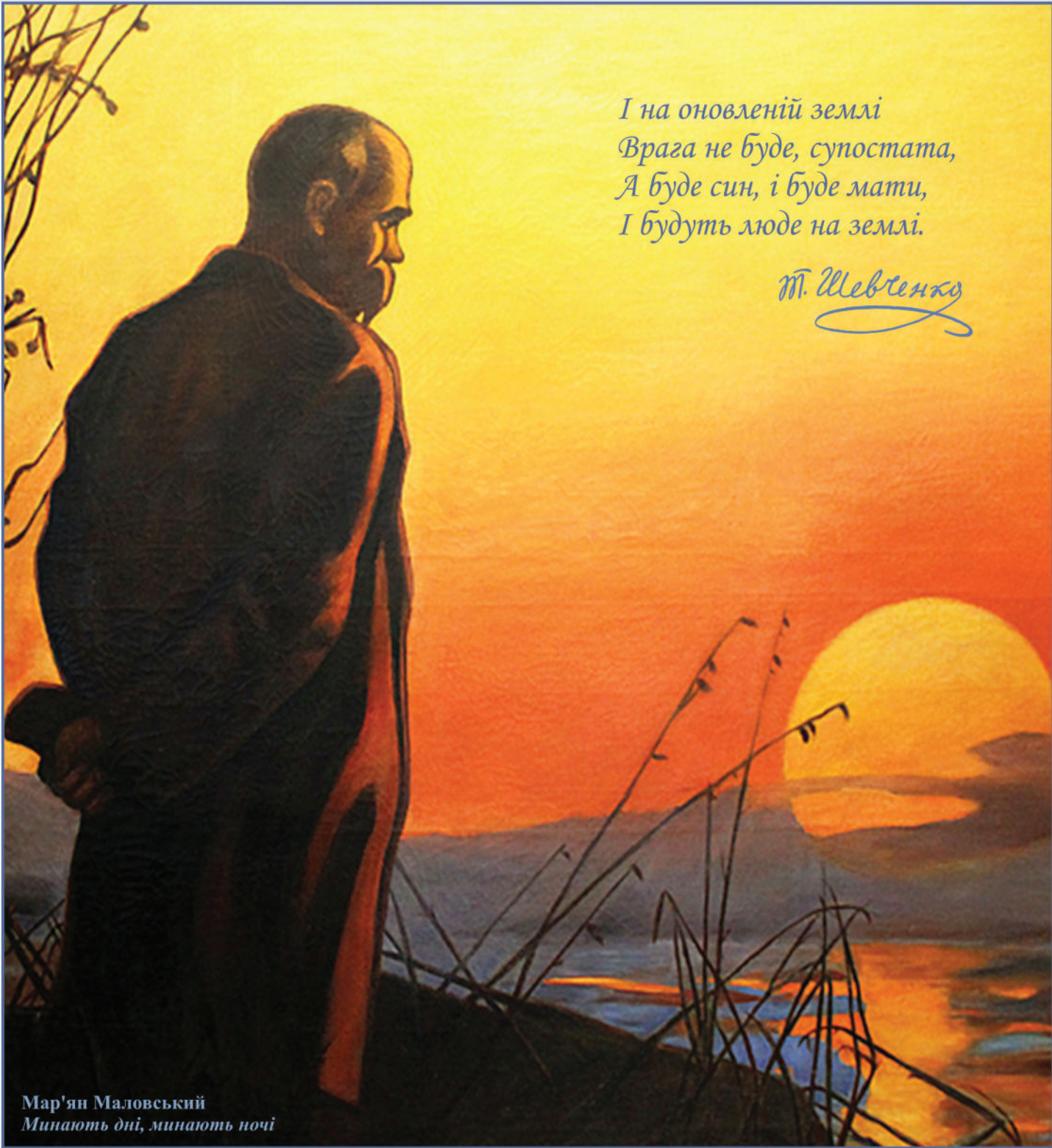

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши люди

Місячник Союзу українців Румунії. XXXII рік видання. № 357, березень, 2024

A painting of a man in profile, looking out over a sunset over water. The man is in the foreground, wearing a dark jacket with a red stripe. The background is a warm, orange and yellow sunset over a body of water, with some reeds in the foreground.

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.

М. Шевченко

Мар'ян Маловський
Минають дні, минають ночі

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Микола Корнищан,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Сторіччя Тараса Шевченка на Буковині*
- ❖ *Прометей Срібної Землі*
- ❖ *Два роки повномасштабної російської агресії проти України*
- ❖ *Літературна майстерня «Червоні маки війни»*
- ❖ *Від «голоду» до «геноциду» – як змінювалося сприйняття Голодомору*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XCVII)*
- ❖ *Портретні характеристики на уроках української мови (На матеріалі портретних описів повісті Ольги Кобилянської «Царівна»)*
- ❖ *Касандра (Уривок з повісті)*
- ❖ *За рікою... (Уривок з новели)*
- ❖ *Барабери (Уривок з повісті)*
- ❖ *Парадокс (Уривок з новели)*
- ❖ *Свято. IV. Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Нові часи (Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Духовні джерела.
Книга суддів*

9 березня 2024 року – 210 років від дня народження
Тараса Шевченка

Ліна КОСТЕНКО

КОБЗАРЕВІ

I

Кобзарю, знов я до тебе приходжу,
бо ти для мене – совість і закон.
Прости, що я дрібницями тривожу
твій вічний, твій глибокий сон.
А може, це не зовсім і дрібниця,
Ти ж бачиш сам, які складні часи:
Великі струси. Перелом традицій.
Переосмислення краси.
І вічний рух – у всесвіті, у світі.
Лише могила з місця – ані руш...
О скільки стало в нашому столітті
скалічених і безнадійних душ!
Ну, що ж не дивно, покрутився глобус
в диму, в пожежах, у кривавій млі.
Захворів дехто на морську хворобу,
хитається по палубі землі.
Розхитаний, спустошений і кволий,
біда, якщо в мистецтво забреде,
шукає форм, не бачених ніколи.
Шукає форм, нечуваних ніде.
І тут же – просто шукачі прокорму,
і шахраї, і скептиків юрма –
шукають найсучаснішої форми
для того змісту – що в душі нема.
Возрадуйтеся, прадіди печерні,
ось пролунав новітній благовіст!
В абстракції, в модерні, в істерії
конає в корчмах витончений зміст.
І сам на себе поглядає збоку –
Чи є в його агонії краса...
Кобзарю мій! Поете мій високий!
А як же ти поезії писав?
– Я не писав. Я плакав і сміявся.

Благословив, співав і проклинав.
Сказати правду – мало турбувався,
як я при цьому збоку виглядав...

II

Кобзарю, знаєш, нелегка епоха
оцей двадцятий невгомний вік.
Завихрень – безліч. Тиші – анітрохи.
А струсам різним утрачаєш лік.
Звичайні норми починають старіти,
тривожний пошук зводиться в закон,
коли стоїть історія на старті
перед ривком в космічний стадіон.
Вона грудьми на фініші розірве
Чумацький Шлях, мов стрічку золоту.
І, невагома, у блакитній прірві
відчує враз вагому самоту.
І позивні прокотяться луною
крізь далі неосяжно голубі...
А як же ми, співці краси земної?
Чи голоси у нас не заслабі?
Чи не потонуть у вітрах простору?
Чи сприймуть велич нової краси?..
Тарас гранітний дивиться суворо:
– А ви гартуйте ваші голоси!
Не пустослів'ям, пишним та барвистим,
не скаргами, не белькотом надій,
не криком, не переспівом на місці,
а заспівом в дорозі нелегкій.
Бо пам'ятайте, що на цій планеті,
відколи сотворив її пан Бог,
ще не було епохи для поетів,
але були поети для епох!

Володимир АНТОФІЙЧУК

СТОРИЧЧЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА БУКОВИНІ

(Продовження з № 356)

Активним діям громадськості Буковини проти заборони гідного вшанування великого українського поета в Росії передувала стаття «Образ нації», опублікована в газеті «Нова Буковина» від 11 березня 1914 р. Її автор, М. Данько (літературний псевдонім Миколи Миколайовича Троцького), український політичний діяч, журналіст, письменник і видавець, уродженець Волині, який проживав з 1914 р. в столиці Австрії, а в 1918 – 1922 рр. виконував обов'язки секретаря посольства Української Народної Республіки у Відні, підкреслював особливе піднесення, з яким українське громадянство розпочало відзначати сторіччя Шевченка. Такої шани, на думку Миколи Данька, великий поет і мислитель удостоївся за те, що посів «особливе місце не лише в українській, а й у світовій літературі. Твори его є прапором відродження поневоленої української нації, столітній ювілей народження поета є разом з тим і ювілеєм відродження українського народу. Для того народу Шевченко є не лише письменником, твори котрого мають високу художню вартість, він є разом з тим і проводирем в боротьбі народу за національну волю. <...> Він вніс в сю літературу титанічну силу почуття мас народу, з котрих він сам вийшов, вніс непереможну волю народу до життя, якої російський уряд не міг задавити довгими роками кріпацтва, вніс безконечну ненависть до російських гнобителів, більше котрої була лише любов Шевченка до свого народу».

Заборону відзначення Кобзарєвого ювілею М. Данько сприймав як образу національних почуттів українського народу, яка стала системою в діях російського уряду. На підтвердження свого висновку автор статті наводить приклади брутальної поведінки поліцейської держави, пов'язані з похоронами Бориса Грінченка, Михайла Коцюбинського і Лесі Українки. «Тепер, – писав він, – російський уряд забороняє святкування пам'яті найбільшого українського поета в століття з дня его народження, до старих образ прилучається ся нова, найтяжча образа і, певно, ще не остання». Поведінку російського царату М. Данько трактує як демонстрацію влади, опертої на військову силу. «Спираючись на багнети і кулі, – відзначав він, – російський шовінізм тяжко гнітить український нарід, але уривається вже і безконечна терпеливість російських українців, а кулі та багнети – непевна опора панування». Неважко помітити, яким оптимістично-далекоглядним виявився цей журналістський виступ.

Цікаво, що публікація статті М. Данька збіглася в часі із газетними повідомленнями про протести української молоді Буковини проти заборони Шевченкових свят у Росії. Увечері 11 березня 1914 р. в чернівецькому Народному домі відбулися «протестуючі збори», на які зійшлася молодь, щоби засудити заборону прилюдного святкування пам'яті Шевченка в Росії. У зв'язку із цим було прийнято резолюцію, якою висловлювалася зневага до російського уряду, а сама заборона трактувалася як виклик, «кинений українській нації російським царатом», тому учасники зборів протестували проти таких дій «перед культурним світом в ім'я чести і гідности українського народу» («Нова Буковина» від 15 березня 1914 р.).

Після закриття зборів їх учасники зі співом національного гімну вирушили до російського консульства, яке знаходилося по вулиці Панській (тепер – Ольги Кобилянської). Під його стінами протестуючі викликували слова гніву й обурення на адресу російської імперії як «царства дикунства, тьми й неволі народів». За оцінкою газети «Нова Буковина», «се був голосний протест і тверда заява, що українська молодіж твердо держиться заповіту національного пророка, пам'яті якого не дозволяють достойно поклонитися, що український народ спільно і єдно стоїть в боротьбі за свою національну самостійність» («Нова Буковина» від 15 березня 1914 р.).

Протест буковинської молоді підтримали представники старшого покоління шанувальників Шевченка. 22 березня 1914 р. комітет Шевченкового свята на Буковині скликав віче, яке відбулося в Народному домі за участі 300 осіб, щоби, за газетним повідомленням, «запротестувати проти сеї нечуваної в цілім культурнім світі заборони святкування пам'яті народного генія» («Нова Буковина» від 25 березня 1914 р.). З промовою виступив депутат Єротеї Пігуляк, який поінформував про заборону урочистого святкування Шевченкового ювілею на всій підросійській Україні. Промовець також зачитав уривки зі статті, опублікованій у київській газеті «Рада» про дебати в Державній Думі та виступ на її засіданні депутата Мілюкова, який став на захист українців у їх прагненні гідно вшанувати свого великого поета. При цьому промовець підкреслив, що ніяким іншим чином не можна було краще сприяти прославленню імені українського генія в цілій Європі, ніж цією заборону. Відтак учасники віча ухвалили резолюцію, якою висловили рішучий протест проти «систематичного

переслідування російським урядом української нації» (Державний архів Чернівецької області, ф. 3, оп. 1, спр. 11943), а також закликали громадськість Галичини дати рішучу відсіч москвофільській пропаганді, «яка при помочи російського рубля грозить здеморалізованню частин українського населення в Австрії», висловили солідарність із тими, котрі в Росії мужньо протестували проти «варварської заборони», а «в Державній Думі піднесли голос протесту проти безпримірної заборони святкування Шевченкового ювілею російським урядом і обстоювали за права української нації в Росії» («Нова Буковина» від 25 березня 1914 р.).

Після віча його учасники вишикувалися в колону по вулиці Якоба фон Петровича, де їх чекала велика кількість людей, які не могли потрапити до зали Народного дому, і зі співом «Не пора, не пора...» рушили вулицею Руською, щоби через Рінгплац (нині Центральна площа) потрапити до російського консульства. Організатори демонстрації, яка зібрала близько 1000 осіб, не просили й не отримували дозволу на її проведення. Тому піша й кінна поліція зупинила похід неподалік консульства. На балкон російської дипломатичної установи вийшов консул. Вигуки «Ганьба російському царатові!» змінилися співом гімну «Ще не вмерла Україна». Відтак протестуючі рушили до редакції газети «Народна воля», щоби висловити обурення щодо використання нею імені Шевченка для проголошення москвофільських ідей. Але й тут на заваді демонстрантам знову стала поліція, змусивши їх повернутися назад до Народного дому. Попри певну невдачу в поході до російського консульства обуреним буковинцям вдалося виразно заявити про свою незгоду з колоніальною політикою Москви, а водночас підтвердити здатність на рішучі дії у відстоюванні зневаженої національної гідності.

Відзначення сторічного ювілею наші країни розпочали 7 березня 1914 р. заупокійним богослужінням за поетом, яке відбулося в чернівецькому кафедральному соборі з ініціативи «Міщанського хору». Це ж товариство наступного дня влаштувало й перше велике буковинське свято Шевченка. Основу його програми склали вірші поета і пісні на його слова, а також промова Теодота Галіпа. На цю подію газета «Нова Буковина» відгукнулася заміткою, автор якої Ілько Попович висловлював невдоволення нечисленною участю в ній міщан, а також тим, що, за його словами, «сама програма сего свята була замало щиронародна, замало з неї промовляв

дух українського пророка», бо на перше місце в ній мала стати Шевченкова поезія («Нова Буковина» від 11 березня 1914 р.). Своїми зауваженнями дописувач, який загалом дуже критично поставився до виконавської вправності «Міщанського хору», мав на меті запобігти «неправильностям», які, на його думку, могли б повторитися і на наступних Шевченківських святах, яких ще очікувалося в ювілейному році. Нам, звичайно, зараз неможливо встановити, наскільки об'єктивним був кореспондент «Нової Буковини» в оцінці музичного мистецтва «Міщанського хору». Проте дух красномовної промови Теодота Галіпа можемо відчутти завдяки тій же «Новій Буковині», яка майже повністю опублікувала її текст у своєму числі від 11 березня 1914 р. На думку оратора, Шевченкова поезія, яка проросла з контрастів між героїчним козацьким минулим і сумною кріпацькою долею України, повсякчас утверджувала в українців несхитну віру в торжество власної вільної держави. «Сповняючи заповіт пророка, – наголошував Теодот Галіп, – сьогочасне українство іде до того, щоби на Україні відродилась нація, серед котрої не було би ні рабів лукавих, ні панів зухвалих, і не було би панщини, ні визиску, а братерство людей добрих і справедливих: Україна без холопа і без пана. На сторожі сего ідеалу правди і волі стоїть Шевченковеслово» («Нова Буковина» від 11 березня 1914 р.). Оцінюючи виступ Теодота Галіпа з позицій сьогодення, маємо підстави підкреслити, що саме з таким, висловленим промовцем, розумінням історичної ролі Шевченка та його слова входили буковинці в столітній ювілей українського генія.

Хронологія буковинських святкувань сторіччя великого українського поета надзвичайно щільна й розлога – від 7 березня до 17 липня. Тільки в Чернівцях на великі урочистості міська громада збиралася ще принаймні чотири рази: 15 березня в Народному домі замиська філія «Руської Бесіди» влаштувала святкову програму для селян з промовою доктора Панька Кліма («Народний голос» від 20 березня 1914 р.); 22 березня чернівецькі робітники і міщани зішлись на святкові збори, які проходили під гаслом: «Заразом піднесемо протест проти царської самоволі, яка хоче вбити живе слово тридцятимільйонного нашого народу в Росії» (Державний архів Чернівецької області. – Ф. 10 с/г, оп. 1, од. зб. 1806);

(Продовження на 6 с.)

Повідомлення товариств «Борба», «Воля» та «Праця» про святкові збори з нагоди 100-річного ювілею Шевченка
Із фондів Державного архіву Чернівецької області (<https://cv.archives.gov.ua/shevchenko.html>)

СТОРИЧЧЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА БУКОВИНІ

(Продовження з 5 с.)

29 березня на Шевченківських зборах, організованих «Українським міщанським клубом», виступали Мирон Кордуба і Степан Смаль-Стоцький (Державний архів Чернівецької області, ф. 3, оп. 1, спр. 11943, арк. 6-7); 17 травня товариство «Січ» організувало Шевченківське свято на Клокічці, на якому промовляли Ілько Попович, Теодот Галіп, посли Семакай Бурачинський, закликаючи слідувати за Шевченком, «йти до великого ідеалу його, себто до відродження самостійної України» («Народний голос» від 22 травня 1914 р.). А ще планувалися в Чернівцях спільне ювілейне святкування на другий день Зелених Свят, а також Шевченківське свято із січовим здвигом на Петра, 12 липня, які не відбулися через початок Першої світової війни.

Крім того, майже в кожному містечку й селі Буковини місцевими аматорами за активної участі вчителів і духовенства з великим піднесенням відзначалися соті роковини українського генія. Архівні матеріали й газетні публікації зафіксували перебіг Шевченківських святкувань у Сереті, Заставні, Нових Мамаївцях, Великому Кучурові, Кулівцях, Калічанці, Оршівцях, Корчівцях, Чорнівці, Вікні, Кам'яній, Черепківцях, Кіндештах, Шипинцях, Луці, Кліводині, Ставчанах, Усть-Путилові, Старій Жучці. Вони відбувалися за простим сценарієм: промови, декламації, співи, але патріотичний заряд від них був надзвичайно потужним. Приміром, одне з таких свят, цілком типове для ювілейного року, яке відбулося у Великім Кучурові, газета «Нова Буковина» від 22 березня 1914 р. описує так: «В суботу, дня 14-го марта б. р. зібралися тутейші читальнянські члени в своїй хаті, котру купили ще в 1904-ім році для своєї вигоди й очікували терпеливо своїх учителів, з котрими мали відсвяткувати ювілей 100-літніх уродин найбільшого писателя і героя Тараса Шевченка. В 2-ій годині по шкільній науці з'явилися всі українські вчителі як школи Св. Марії, так і школи Св. Дмитра. Свято отворив голова читальні п. учитель Соневицький. Він щиро привітав зібраних і пояснив ціль і значення ювілейного свята. По нім промовляли ще й учителі п. Леонтій, Комарівський і Савицький. Як ще й ніколи, так сьогодні уважно прислухувалися селяни промовам, все поглядаючи на образ дорогого Тараса у вінку з позолоченого барвінку. Промови переплітали хлопці, котрі перед роком окінчили народну школу, дуже гарними піснями. Мило мені спімнути, що п. Комарівський у своїй бесіді в дуже чулий спосіб згадав про біль наших братів на Україні, де цар-москаль зі своїми гайташами за се свято їх переслідує, караючи тюрмою. На се відповів нарід грімко: «Ганьба цареві!» і заспівав «Не пора...».

Водночас слід мати на увазі й те, що вагомий внесок у відзначення сторіччя Шевченка на Буковині зробили навчальні заклади. Крайова шкільна рада розпорядилася, щоб із цієї нагоди в усіх народних та середніх школах, а також в освітніх закладах з підготовки вчителів у Чернівцях, де предметом вивчення є українська мова, влаштувати шкільні свята, а про проведені урочистості поінформувати (Див.: Державний архів Чернівецької області, ф. 211, оп. 1, од. зб. 13479, арк. 1-2). У Державному архіві Чернівецької області зберігаються деякі звіти про Шевченківські свята, які відбулися в освітніх закладах Чернівців, а також Кіцманя, Заставни, Вишніці, Радівців, Гура Гумори, Кліту, Майдану, Качики, Кимполунга та ін. Про те, як відбувалися ці урочистості на честь великого поета, можемо судити із повідомлення, яке надійшло від управителя школи в Калічанці: «На шкільне свято прибули, окрім українських учительських осіб, також родичі шкільних дітей і старша молодіж. Гостей привітав управитель школи П. Магас, пояснюючи значення і потребу сего свята. Півгодинний реферат учителя Т. Фотія зробив на шкільну молодіж і гостей глибоке враження. Декламації і співи виконано під проводом учителя Т. Фотія добре. Дітям і гостям роздано картки з портретом і життєписом Тараса Шевченка. Свято закінчено українським гімном «Ще не вмерла Україна» (Державний архів Чернівецької області, ф. 211, оп. 1, од. зб. 13479, арк. 19).

Завершальним акордом Шевченкового ювілею на Буковині стала ухвала Чернівецької міської ради про перейменування вулиці Лелійної (тепер вулиця Франка) на вулицю Шевченка, про що повідомляла газета «Нова Буковина» в номері від 22 липня 1914 р.

Сторічний ювілей Великого Кобзаря зумовив появу низки наукових видань, присвячених його творчості. З-поміж них відзначимо передусім праці професора Степана Смаль-Стоцького: «Світове значення поезії Тараса Шевченка» (1912), «Шевченкова містерія» (1914), «Ідеї Шевченкової творчості» (1914) та ін. У них іменитий учений багато уваги приділив питанню історичної місії великого поета, його значення в долі українського народу, переконуючи, що «пророк наш, великий апостол правди і науки Тарас Шевченко», мов «чародій, підняв український нарід з найтяжчого занепаду, з найглибшого сну до життя». До такого оптимістичного висновку Степана Смаль-Стоцького підводили, зокрема, і буковинські урочистості на честь поетового сторіччя, які засвідчили відданість українського люду Буковини мужньому і сильному слову Шевченка, сприйняття його як чинника національної самосвідомості, прагнення жити «в своїй хаті» за законами своєї ж «правди, і сили, і волі».

(Далі буде)

Микола ВЕГЕШ, Ірина Люба ГОРВАТ

ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

До 150-річчя від дня народження Августина Волошина

(Продовження з № 356)

РОДИНА АВГУСТИНА ВОЛОШИНА. ДИТЯЧІ ТА ЮНАЦЬКІ РОКИ

Народився Августин Іванович Волошин 17 березня 1874 р. у невеличкому селі Келечин Волівського округу Марамороської жупи Австро-Угорщини (нині – Міжгірського району Закарпатської області України) в родині сільського священника. Уперше село згадується у 1457 році. Сучасні краєзнавці вважають, що є щонайменше чотири версії щодо походження назви. Перша, найдостовірніша – цією територією колись володів угорський феодал Калайчині, на честь якого і назвали село Келечином. Інші версії популярніші серед місцевих жителів. Кажуть, тут раніше жила жінка, у якої було дуже багато дітей – Келюханя. От вона, мовляв, і дала селу не тільки назву, але й більшу частину населення. У третій гіпотезі згадуються лелеки, які весною масово летять у Келечин і облаштовуються біля річки. Тому село і прозвали – Бузьковим. А оскільки по-угорськи лелеки – келечі, то й село, відповідно, Келечин. Четверта ж версія більше схожа на легенду. Старожили кажуть, що село назвали в честь хороброї дівчини Келинки, яка попередила всіх жителів про те, що насувається орда¹.

Волошинський рід бере свій початок від лібертинів, тобто чогось середнього між вільними селянами і шляхтою. Дід Августина – Іван Волошин – у 1830 р. служив священником у селі Великі Лучки (тепер Мукачівський район Закарпатської області). У 1867 р. священником стає батько Августина – теж Іван. Одержавши цей сан, він, разом зі своєю дружиною Емілією Зомборі, переїжджає до села Келечин, де до останніх днів свого життя служив справі Бога. Його не стало в 1892 р. Емілія Андріївна Зомборі теж

народилася в сім'ї греко-католицького священника. Її життя обірвалося у 1928 р.². Таким чином, батьки майбутнього президента Карпатської України були виховані у дусі християнської моралі, яку пізніше намагались прищепити своїм дітям. Незважаючи на те, що в останній чверті XIX ст. майже всі родини греко-католицьких священників на Закарпатті були змадяризовані, у сімействі Волошинів свідомо трималися руської мови і звичаїв, розмовною мовою у сім'ї була місцева руська (українська) мова. З рідного дому Августин Волошин виніс знання говірки рідного бойківського села, якою потім користувався у своїй науково-педагогічній роботі³. Виховання в селянському оточенні, у національно-свідомій родині, де панували добрі народні звичаї і традиції, багатющий закарпатський фольклор, сформувало в талановитого хлопчика глибоко патріотичний світогляд.

Про родовід А. Волошина багато цікавих деталей наводить у своїх споминах його племінниця Емілія Дутка: «Батько о. А. Волошина, народився 5 січня 1838 в селі Стройно, де його батько був парохом. Мати Емілія Зомборі народилася 20 травня 1843 в селі Іаношієво, де її батько, Андрій Зомборі, теж був парохом. Батьки о. А. Волошина вінчалися 30 травня 1867 р. в селі Керецьки. Їхнє життя і життя їхньої родини пройшло на території теперішньої Закарпатської області України. Після того, як о. Іван прийняв священство, призначено його на парафію в село Келечин. Господь Бог благословив подружжя Волошинів – в них народилося семеро дітей: Євгенія, Корнелія, Елена, Августин, Ольга, Марія і Елеонора. Євгенія народилася в 1861 році, а про Корнелію не має точних даних. Елена народилася 1873 року й померла в Празі в 1961 році.

(Продовження на 8 с.)

¹ Отець Августин Волошин в документах та пам'яті народній / Автор-упорядник В. І. Матейко. Ужгород: Видавництво Гражда, 2017. С. 57.

²ЦАМГБ РФ. Н – 17681 (Личное дело А. И. Волошина). Л. 11.

³Див.: Мишанич О. В. Життя і творчість Августина Волошина. Ужгород, 2002. С. 6.

ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

(Продовження з 7 с.)

Августин народився 17 березня 1874 року, помер у в'язниці Бутирки в Москві 19 липня 1945 року. Ольга народилася в 1876 році й померла в Празі 1960 року. Марія померла 15-річною, невдовзі після похорону свого батька, який помер в 1891 році. Елеонора народилася 22 липня 1882 й померла 26 жовтня 1945 року в Сімерках. Всі діти народилися в селі Келечин.

Отець І. Волошин був побожною, скромною і розумною людиною. Своїх дітей він вчив сам, вдома на парафії. Як учитель він з ними пройшов увесь навчальний матеріал, який становили шкільні державні програми. Після вивчення матеріалу за четвертий клас основної школи, доньки поступили вчитися до горожанської школи, а хлопця батько повів до Ужгорода на приймальний іспит до четвертого класу. Завжди слухняний хлопець на іспиті показався іншим. Ані на одне запитання не відповів. Директор сказав батькові взяти хлопця додому, бо був ще малим, не мав відповідний вік. Повертаючись додому батько спитав сина, чому не відповів на запитання. Хлопець сказав: «Тому, бо я не хотів говорити по-мадярськи». Через рік поїхала з хлопцем в школу мама і найняла старшого студента, щоб той підчував її сина з мадярської мови. Син рішуче заявив, що йому не потрібен ніхто, бо і сам зуміє цю мову вивчити. В школі весь час був відмінником і одержував стипендію.

О. Іван Волошин став жертвою свого покликання. На Богоявлення (1891) він пішов у філію в Облаз на водохрещта. Там похазнувся, впав у проруб і після того, як закінчив свої обов'язки, вернувся в Келечин, де відслужив св. Службу Божу і водохрещта на річці. Простудився, захворів на легені й незабаром помер. На свято Петра й Павла його похоринили в Келечині.

Моя мама Елеонора часто згадувала останній день свого тата. Він вранці попросив до себе кураторів і дяка та сказав їм: «Я вже від вас відходжу й хочу з вами попрощатися». Далі попросив дяка, щоб прочитав йому уступ з Євангелія, де знаходяться слова: «Не печітеся, що будете їсти». Подивився на дружину й дітей, попрощався з ними і поблагосло-

вив їх. Зі словами на устах «А мені гаразд буде», навіки тихо заснув.

Августин у той час кінчав гімназіяльні студії, а наймолодшій Елеонорі було дев'ять років. Елена кінчала горожанську школу, опісля пішла працювати на пошту в село Драгово. На пошті була урядова квартира, куди вона взяла маму, сестер і брата»⁴.

Отже, коли у подружжя Івана й Емілії Волошинів народився єдиний хлопчик, щасливі батьки дали йому ім'я Августин. Його сестри Ольга, Олена й Елеонора називали брата більш спрощено – Густі. Дитячі роки Августина пройшли у мальовничому гірському селі Келечин. Ось як він описав рідне село у невеличкій замітці «Моя родина»: «Я уродився в селі Келечин. Келечин – моя родина. Це село оточують високі гори з густими лісами. Через село тече невелика ріка, при котрій проходить дорога... В селі є около сто хат. Хати побудовані із смерекових дерев і покриті по більшій часті соломою. Но суть і побивані хижі. В середині села є красна мурована церков, а недалеко од неї фара, де биває духовний отець, моя солодка мати, там я родився, там одержав першу науку. За то я все мило і благодарно згадую сесе святоє для мене місце, цілоє родноє село, всіх жителів його»⁵.

До наших днів дійшов вірш «Родноє село», підписаний «Іванович». Необхідно погодитися з твердженням закарпатського дослідника І. Сенька, «оскільки у розповіді про село та у вірші багато спільного, нема сумніву, що Іванович – це псевдонім

⁴Басараб В., Вереш М., Сергійчук В. Августин Волошин. Нові документи і матеріали про життя і смерть президента Карпатської України. Ужгород, 2006. С. 74-75.

⁵Весна. Ужгород, 1923. С. 2.

⁶Сенько І. Келечин – рідне село Августина Волошина. Історико-етнографічний нарис. Ужгород, 2007. С. 14.

автора читанки – Августина Волошина»⁶. Наведемо цей поетичний твір без скорочень:

«Под Бескидом красним
 Есть малое село,
 З дѣтських лѣт всей душой
 Полюбив я его.
 Там жив отецъ милый,
 Прощен би, і мати
 Там я увидѣв свѣт,
 Там мня виколисали.
 Там із материних уст
 Дан мні родний язык,
 К материному слову
 Там я крѣпко привик.
 Там мня научила
 На «Отче наш» мати,
 Як ся мні во свѣті
 Нужно справувати.
 Там во церков Божу
 Я перший раз ходив,
 Віру, обряд всѣгда
 Любити ся учив.
 Там я грамотним став
 І читав о Христѣ,
 Як Он воплотився
 І страдал на Крестѣ.
 Там я со друзьями
 Борону волочив,
 По берегах лѣсных
 За грибами ходив.
 Я не знаю, куди
 Єще жити поїду,
 Но родного села
 Вовѣк не забуду»⁷.

Під криптонімом «А.В.» Волошин опублікував також вірш «Що наймиліше»:

«Наймиліша рідна хата,
 Отчина свята мені,
 В каждам вижу свого брата
 В дорогой мні отчині
 Хочу жити і умерти
 В нашій милой родині,

І той звон при смерти чути,
 Що я чув весь вік в селі»⁸.

За переписом 1881 р. в с. Келечині (разом з присілками) проживало 869 осіб, усього було близько 230 дворів. Із загальної кількості 15 200 гольдів землі орних було близько трьох тисяч гольдів. Кільком багатіям належало майже 70 відсотків угідь, а всім іншим жителям – всього 1200 гольдів. Більшість жителів мали по 2-3 гольди землі, із чого аж ніяк неможливо було прожити. Пасовищ у Келечині було близько 12 тисяч гольдів, але вони також були в руках багатіїв. За випас худоби бідняки платили великі гроші багатіям. Селяни з Верховини у 1887 р. писали, що плата за випас за 5 років зросла в два рази і становила 6 форинтів за пару волів. На це треба було продати 15 центнерів зерна⁹. Про становище бідняків так писали сучасні угорські історики: «Хто вважався бідним в цій багатій країні? Той, у кого не було ні землі, ні майна, ні надійного джерела прибутку, хто жив з чужого урожаю... У 1900 р. такими неімущими були рівно два мільйони найманих робітників і поміщицької челяді, однак сюди можна спокійно зарахувати й п'ятдесят тисяч власників невеликих наділів землі, які не забезпечували їм прожитку. До бідних зараховували також сотні тисяч дрібних селян, які мали погані землі, перебивалися без худоби і машин. Життя сільських бідняків наприкінці минулого століття, під час великої європейської сільськогосподарської кризи, у зв'язку із низькими цінами на зерно і дедалі більшими боргами, дуже погіршилося...»¹⁰. Таких людей у Келечині проживала більшість.

У «Практичній граматиці руського языка для народних горожанських і середніх шкіл» (Ужгород, 1927) А. Волошин помістив також текст про рідні гори: «Гори, котрі ми щодня видимо, називаються Карпатами. Части тих гір мають різні назви. Ті, що біжать здовж границі Галичини, називаються Бескидами. Нижче біжать гори, котрі мають много полонин. Найважніші полонини: Рівна і Боржава. На сході біжить пасмо гір Черногора з верхами: Говерла, Петрос і Поп Іван. Край, що лежить за Бескидами, називається Галичина. Там живуть також русини»¹¹.

(Далі буде)

⁷Там само. С. 15.

⁸Там само.

⁹ Кляп М. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919-1939). Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2001. С. 22.

¹⁰ Коротка історія Угорщини / Редактор Петер Ганак; редактор та упорядник українського видання Іштван Удварі. Ніредьгаза, 1997. С. 135.

¹¹ Сенько І. Названа праця. С. 25.

Два роки повномасштабної війни в Україні

– Звернення голови СУР Миколи-Мирослава Петрецького –

Два роки тому Володимир Путін розпочав повномасштабне вторгнення в Україну, найбільший напад на європейську країну з часів Другої світової війни. Після майже 80 років миру і процвітання європейський континент сколихнула нова, неспровокована, невиправдана і незаконна війна. Мільйони українців, переважно жінки і діти, були змушені покинути свою країну через російське вторгнення, щонайменше 10 000 мирних жителів загинули в Україні, де війна з росією триває досі.

Десятки українських міст і сіл були повністю зруйновані російською армією, але попри дуже багато зруйнованих доль і втрачених життів, українські військові продемонстрували свою стійкість і мужність перед обличчям російського вторгнення, зумівши зупинити наступ російської армії на Київ і звільнити понад 50% території країни, окупованої російськими військами за перші 19 місяців війни.

Тим часом російські війська продовжують наносити ракетні та дроніві удари по українських містах, ключових об'єктах інфраструктури та портах, у тому числі поблизу румунського кордону, щодня руйнуючи житлові будинки, лікарні, школи та дитячі садочки. За два роки війни було пошкоджено щонайменше 341 український культурний об'єкт, а вартість реконструкції та відновлення України оцінюється

Зруйнований російським снарядам Іванківський історико-краєзнавчий музей на Київщині, де згоріло 15 картин всесвітньо відомої української художниці Марії Примаченко

щонайменше у 486 мільярдів доларів США протягом наступних 10 років.

Я вітаю послідовну і чітку позицію Румунії, яка з перших днів найрішучішим чином засудила повномасштабну загарбницьку війну росії проти України і продовжує надавати всебічну і багатомірну підтримку сусідній державі – політичну, економічну, військову, фінансову, гуманітарну, логістичну і т.д. Румунська держава взяла на себе важливу роль у забезпеченні транзиту українського зерна на міжнародні ринки, у результаті чого на сьогодні близько 70% української сільськогосподарської продукції експортується через Румунію.

За ці два роки румунсько-українські двосторонні відносини зазнали виняткового розвитку. Візит до Києва президента Румунії Клауса Йоганніса, візит до Бухареста президента України Володимира Зеленського та прем'єр-міністра України Дениса Шмигала, візит прем'єр-міністра Марчела Чолаку на чолі урядової делегації до Києва, де відбулося перше спільне засідання урядів Румунії та України, незліченні зустрічі міністрів закордонних справ, сільськогосподарства, транспорту тощо двох країн – це лише декілька прикладів контактів на високому рівні, які сприяли посиленню двосторонніх відносин, котрі Румунія та Україна вирішили підняти до рівня стратегічного партнерства.

Кожна держава бажає мати стабільних у політичному, економічному, соціальному та безпековому планах сусідів, які поділяють і просувають демократичні цінності та принципи, а Україна продемонструвала свою відданість європейським цінностям та ідеалам ціною найвищої самопожертви. Сьогодні Україна є щитом Європи і ми повинні допомогти їй перемогти. Підтримуючи Україну, ми підтримуємо безпеку Румунії та Республіки Молдова, ми захищаємо процвітання наших країн, ми захищаємо наших дітей, ми захищаємо цінності демократії та верховенства права!

Сьогодні, більше ніж коли-небудь, цивілізований світ повинен підтримати Україну в її боротьбі за свободу, демократію та законне право обирати власну долю. Лише перемога України зупинить ревізійні дії Путіна у Східній Європі та принесе довготривалий мир і процвітання регіону та Європи.

У вівторок, 27 лютого, у Палаці Парламенту Союзу українців Румунії у партнерстві з Фракцією національних меншин у Палаті депутатів організував круглий стіл на тему **«730 днів війни в самому серці Європи: наслідки, реалії та перспективи на регіональному та глобальному рівнях»**.

Війна в Україні у світлинах

Перед круглим столом відбулося відкриття фотовиставки **«730 днів війни в самому серці Європи: конфлікт у зображеннях»**, організованої у партнерстві з агентством AGERPRES. Були представлені світлини Крістіана Лупашку, кореспондента агентства, який передав кризь об'єктив свого фотоапарата емоції, пережиті під час 15 поїздок до України.

«Представлені фотографії лише підтверджують, що війна триває, що є величезні втрати, як матеріальні, так і людські, і, що потрібна солідарність, щоб підтримати Україну в її боротьбі з російським агресором», – сказав Крістіан Лупашку.

Агентство AGERPRES на заході представляла його генеральна директорка Клаудія Ніколає. «Ця війна означає кров, означає вбивства. Ми намагалися також показати як страждає мистецтво, культура, цивілізація, представили на світлинах повністю або частково знищені об'єкти спадщини ЮНЕСКО. Ми презентували зруйновані церкви, які, по суті, є культурною цінністю будь-якого стражденного народу», – сказала Клаудія Ніколає.

Румунія – надійний партнер України

Роботи круглого столу відкрив голова Союзу українців Румунії, депутат Микола-Мирослав Петрецький, який наголосив на тому, що Румунія підтримує український народ від початку вторгнення, а парламент Румунії один із перших у світі «найжорсткішим чином засудив агресію Росії».

Микола-Мирослав Петрецький зазначив, що Румунія залишається «надійним партнером України» та підкреслив солідарність румунського народу, незалежно від віросповідання та національності. «Я дякую румунській державі, моїм колегам у парламенті та всім, хто підтримував і підтримує український народ», – сказав представник українців у Парламенті Румунії.

Голова СУР засудив розв'язану росією війну, яка, за його словами, спрямована «не лише проти України, а й проти демократії». «Я переконаний, що, підтримуючи Україну, ми зупинимо війну і житимемо у світі миру та спокою», – сказав депутат Микола-Мирослав Петрецький.

(Продовження на 12 с.)

ДВА РОКИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

(Продовження з 11 с.)

Учасники також вшанували хвилиною мовчання пам'ять жертв конфлікту в Україні.

У рамках круглого столу обговорення були зосереджені на низці пріоритетів, як: тристороння співпраця та підтримка України й Республіки Молдова Румунією, перспективи євроінтеграції України та Республіки Молдова, російська агресія як загроза стабільності, безпеці та демократії в регіоні, залучення діаспори до підтримки України, а також відбудова та зміцнення України.

На заході також було обговорено динаміку румунсько-українських відносин, подолання наслідків російської агресії в Україні, протидію зусиллям путін-

ського режиму, спрямованим на підірив демократії та європейських інституцій, а також на розкол західних суспільств.

У контексті складної ситуації в Україні та страждань, спричинених війною, учасники круглого столу наголосили на важливості солідарності з українським народом перед обличчям сучасних викликів і загроз, а також на твердій відданості цінностям демократії та поваги до прав людини. Було підтверджено непохитну підтримку територіальної цілісності України та рішуче засуджено російську агресію, підкресливши той факт, що вона є не лише загрозою для України, але й викликом для демократії та стабільності в Європі.

Водночас у ході дискусій було підкреслено, що існує сильна потреба у співпраці та взаємній підтримці на європейському та міжнародному рівнях для встановлення миру й стабільності в регіоні, тому було наголошено на необхідності продовження під-

тримки України, оскільки вирішення конфлікту та відбудова країни потребуватимуть довготривалих зусиль та постійної участі міжнародної спільноти.

Війна у цифрах

За офіційними оцінками, станом на 31 грудня 2023 року загальна вартість відбудови та відновлення в Україні перевищила 480 мільярдів євро. Майже 4000 навчальних закладів було пошкоджено або зруйновано з початку вторгнення. Людські втрати за 730 днів війни в Україні перевищили 10 тисяч убитих мирних жителів, з яких понад 500 дітей. Понад 14 мільйонів людей, майже третина населення України, були змушені залишити свої домівки, більша частина з них покинули країну, у тому числі 2 мільйони дітей. Україна наразі є країною з найбільшою кількістю мін і вибухонебезпечних залишків, що не розірвалися, у всьому світі, з третиною ураженої території, що еквівалентно всій площі Румунії.

У заході взяли участь **понад 100 офіційних осіб з Румунії, України та Республіки Молдова**: парламентарі, дипломати, представники місцевих державних адміністрацій з Румунії, України та Республіки Молдова, представники академічних кіл, релігійних культів різних конфесій та мас-медіа, експерти, члени української громади.

ЛІТЕРАТУРНА МАЙСТЕРНЯ «ЧЕРВОНІ МАКИ ВІЙНИ»

У контексті дворіччя від початку російського вторгнення в Україну 24 лютого 2024 року, Комітет Бухарестської філії Союз українців Румунії відзначив другу річницю повномасштабної війни в Україні. На заході було представлено фотовиставку на тему «Болючі сліди війни в Україні», відбувся круглий стіл на тему «Втікачі від війни – свідчення українських переселенців», перегляд фільмів про жахи війни, яку росія розв'язала проти України.

Також із цієї нагоди було відкрито мистецько-літературні майстерні: «Війна очима дітей» – для дітей (твори, яких будуть надруковані у дитячому журналі «Дзвоник» та «Червоні маки війни» – для дорослих (твори яких будуть друкуватися в літературному журналі «Наш голос») Дорогі українці, чекаємо й надалі ваших творів!

Оксана ЛЮТАК

м. Івано-Франківськ

ТРИДЦЯТЕ СОНЦЕ

Із циклу «ВОЄННІ ЗАМАЛЬОВКИ»

Вона прокинулася від холоду і через щілину в дошках побачила зоряне небо. Зуби цокотіли чи то від холоду, чи від страху. Тіло затерпло у незручній ямі: три доби напівлежати, напівсидіти нерухомо для каліки – непереливки.

Світ завмер. Не чути гавкоти собак, ні грому вибухів, ні мукання корів. Село погрузло в повну тишу.

Зірки висіли нерухомо на чорному полотні ночі. Раптом одна наче заворушилася і повільно полетіла вбік. «Марю чи справді рухається? – подумала Калитиха. – А може то мій Калита знак подає? Що ти мені, любий, хочеш сказати?» – напружилась всім тілом.

«Рухайся, рухайся», – застукотіло в голові.

«Куди ж мені рухатись? А як застрелять?»

«Рухайся! Вставай! Давай!» – знову вибивав у голві барабанний дріб.

Калитиха припіднялась, намацала рештки сходинки до льоху, і почала поволеньки перелізати зі сходинки на сходинку. Перехрестилась і відсунула зовнішню дошку вбік.

Коли вона висунула голову, спокій охопив – і навіть радість. Під місячним сяйвом стирчали рештки зруйнованої хати, згарище, пошарпані дерева. Змійкою світилась порожня дорога до сусіднього села.

Присіла на землю – ноги не слухались. Тіло боліло, але ковток свіжого повітря повернув до життя. Доповзла до дерева, приперлась і на мить поринула у спогади...

Ось вона, молода тонкостанна дівчина, біжить зустрічати корову, бо любила Бура відбитись від стада, піти пощипати листя в сусідньому саду.

А он там, за пагорбом, сховалось від дороги невеличке озерце. Любили вони молодими з Калитою купатись у ньому літніми вечорами. Ось дво metro-

вий Калита виходить, як Зевс, із води, кличе до себе. А вона проти нього, як маленьке пташеня. Пливе, не боїться. Знає, що не дасть їй козак у воді потонути. На руках винесе на берег.

Поглянула на небо і прошепотіла: «Дякую, любий, ти й на небі про мене дбаєш».

Повернуло до тями далеке відлуння вибуху. Почала поволеньки сповзати вниз у льох. Скрутилась якнайзручніше, та й сон пригорнувсь до голови.

І сниться їй свекруха, матір Калитова, хай земля їй буде пухом. Любила небіжка невістку. Дивна була жінка. Десь із запорізьких степів походила по батькові. Всі свекрухи невісток лають, гонять до роботи, а Козачка, (як кликали її по-вуличному), молоду невістку просила відпочивати. Коли народився їх з Калитою первісток, Віктор, важко було молодій матері вправлятися з таким ненаситним велетнем. Бувало, приїде мати Іванка, обніме та й скаже своїм шовковим голосом:

– Йди, Марусечко, поспи. Не заганяй себе роботою та дитиною. Ти маєш бути красивою, бо ти – Жінка! Щоб чоловік все життя на руках носив!

Дякую вам, мамко Іванко, за сина, – прошепотіла уві сні. – Ви, певно, вже зустрілись на небі – та не сумно вам удвох.

І так захотілось Калитисі на небо, до чоловіка, до доброї свекрухи, що гаряча сльоза покотилась по щоці. Але раптом прокинулася: «Сини! – застукотіло у скронях. – Рідні мої сини!».

Захотіла повернутись, та різкий біль пронизав ноги, вдарив током по спині. «Молись, молись, – стукотіло в голові, – побачиш колись».

– Я тут заради них, любий, – прошептала до зірок. – Не стануть наші діти сиротами тепер. Не дам бузувірам такої радості. Отче наш! Ти, що еси на небесах...

І знову поринуло втомлене серце в сон...

Відкрила очі Калитиха від промінчика сонця, що впав на вії. Взяла грудочку землі, поклала на полицку. Це був її календар. Четвертий день. Треба жити.

(Продовження на 14 с.)

ТРИДЦЯТЕ СОНЦЕ

(Продовження з 13 с.)

Вона три дні нічого не їла і не пила. Чомусь не хотілось. Але вона не може померти! Не може!

На щастя, під сходами лежали ящики з яблуками. Калитиха вишкребла золотисто-зелене яблуко, повитирала рукавом, та почала відкушувати маленькими шматочками. Більшість зубів випала на початку війни...

Віктор пішов воювати ще у 2014 у добробат. Приїжджав у відпустку, ганяв м'яча на полі, водив дівчат у кафе, вудив рибу з друзями у ставку. А потім збирався, обіймав її міцно і йшов з повним рюкзаком смаколиків Неньку захищати. Він вдався в Калиту, високий, широкоплечий, з гучним голосом, чорним, як смоль, волоссям і такими ж південними іскристими очима.

А молодший, Сергійко, схожий на матір. Вона думала, що не виросте, бо був найменшим у класі. Потім почав швидко витягуватись, як гриб по дощі. Мрійливий, голубоокий, гладив курей, щоб їм було тепло на душі; малював корову, бо в неї красиві очі; і весь час порав по господарству.

– Маємо козака і дівку, – сміявся старий Калита, коли Сергійко плакав, щоб не різав когута на юшку.

І раптом, на другий день війни, Сергійко забіг додому, швидко зібрав речі, притиснув її до грудей і сказав твердим чоловічим голосом:

– Мамо, я до наших. Тримайся. Їдь зі сусідами, в село, там спокійніше. Я тебе знайду сам. І зник у дверях...

Калитиха не плакала. Сіла на ліжку, довго дивилась на стіну... А коли почало вечоріти, вирішила зачинити двері на балкон. Спробувала встати на ноги – і впала...

Знайшла її сусідка через дві години. Увірвалась у двері й крикнула:

– Наступають! Зараз приїде машина волонтерська. Ой, Калитихо, що з вами?

– Знайди милиці у шафі.

Та часу було обмаль. Сусідчин Іван зі сином підхопили Калитиху під руки і знесли у двір. Встигла взяти зі собою хустинку з документами, фото синів і образок мамки Іванки.

Їхали швидко. До села було кілометрів п'ятнадцять. Зупинилась у хаті Калитового дитинства та їхньої щасливої молодості. То пізніше Калита отримав квартиру у місті. Хлопці пішли до школи. Але кожне літо вони проводили у цій хаті з вишиваними обрусам на іконах, з вільним козацьким духом, що в'ївся в стіни.

Газдувати довелось недовго. Гучні вибухи ставали дедалі сильнішими, заревом світився обрій. Одного дня сусідка так само з розгону влетіла у двері й заволила:

– Калитихо, збирайтесь, рятуємось всім селом.

Люди виганяли на центральну вулицю худобу, несли у сумках курей разом з документами й бутербродами. Ті, що на возах, поїхали вперед. Діти дивились великими сумними очима й дріботіли поряд з батьками. Собаки бігли мовчки, тужливо позираючи навколо. А гуркіт чутно ближче й гучніше...

Калитиха спочатку дуже вправно пересувалась на милицях. Але ноги відняло так раптово, що вона й не встигла добре навчитись, і вже за першим поворотом почала відставати. Сусіди залишились поруч, намагались допомогти. Та коли снаряд розірвався десь зовсім за спиною, Калитиха прокричала:

– У вас діти, біжіть, ховайтесь, я стара, по мені не будуть стріляти.

Як вона помилялась!.. Коли останні тіні зникли за обрієм, вона дострибувала до крайньої хати за селом. Світ перетворився на пекло. Довкола все свистіло, горіло, диміло, вибухало...

Калитиха затисла образок в кулаці та з усією силою віри всіх своїх близьких і далеких пращурів затерпими губами молила Єдиного Бога, що сила і слава... «Не дай їм поранити мене. Не дай, Боже, згинуті на дорозі, як собака прибудний. Нехай уб'ють зразу. Богородице Діво, заступись за мене грішну...».

Проблеми з ногами почались після травми на фабриці. Спочатку лікарі сказали, що заживе й не згадає. Але згадувати доводилось часто. Калита робив масажі, купував дорогі мазі. А після його смерті права нога вже не слухалась, вона тягнула її, як чужу.

Сусіди спочатку насміхались, мовляв, прикидається. Заздрили їй, бо мовчазний велетень Калита був неговірким, міг почервоніти від смачного анекдоту, та тендітну дружину свою любив безтямно. Коли вмер, залишилась беззахисною перед їдкими бабськими язиками.

І тепер вона була сама-самісінька у центрі диявольського коловороту. Раптом зовсім поруч просвистіли кулі. Вона ледве втрималась на ногах.

Кульгати до хати, до тої останньої хати при дорозі.

Над головою знову просвистіли кулі.

В мене стріляють! Мене хочуть вбити! Одну-єдину мешканку покинутого села серед дороги!

Калитиха з останніх сил покульгала до повороту і звернула до зруйнованої напівзгорілої хати. Автоматна черга прозвучала знову зовсім близько. Вона не оглядалась, побачила вирву біля льоху і впала туди. Лежала мовчки, доки не настала ніч.

Вночі по дорозі їхали колони з буквою Z, швидко, не зупиняючись, прошмигнули через село і зникли за обрієм.

А вранці зійшло сонце. Перше сонце після вчорашньої смерті. Наступної ночі вона знову виповзла назовні. Потрібно розім'яти кості, щоб не боліли. З'ї-

ла ще одне яблуко. У льосі з-під уламків викопала варення – голод не загрожує. Вночі знайшла криницю, поруч відро з водою, набрала води. Повернулась до льоху і знову поринула в сон...

Вона стояла у святковій вишиванці на широкій сільській дорозі, поруч з гарно вибіленою хатою і чекала. Сусіди вийшли до брами – бо НАШІ повертаються з війни!

Раптом Калитиха почула шум мотора, із-за повороту впливла машина, зупинилася перед нею – і вийшов Він, Сергійко, як Георгій-Переможець, високий, підтягнутий офіцер в орденах і медалях. Вона бігла до нього своїми ногами, і перед ним впала на коліна:

Сину мій рідний, я тебе щосекунди чекала...

– Мать, где ты? – почула крізь темряву приглушений шепіт. Розплющила очі, щипнула себе за руку. Ні, не спить.

– Мать, я от Сергея.

Завурилась, простогнала:

– Я тут.

Дужа рука відкинула дошку, і в місячному сяйві Калитиха побачила чужу голову.

– Мать, держись, забрать не могу с собой. Еще немножко. Тут еда и телефон. Сергей позвонит и скажет, когда уходит. Берегите себя.

І голова щезла у п'ятні.

Цієї ночі Калитиха спала, як дитина, міцним солодким сном. На небі сходило десяте, п'ятнадцяте, двадцяте сонце. Сергійко дзвонив і просив триматися. А коханий Калита майже щоночі кликав її до себе.

А коли на небі зійшло тридцяте сонце, чиїсь дві дужі руки підхопили її, вийняли з льоху і понесли до рятівної машини.

Тоді Калитиха востаннє посміхнулась до Калити теплою загадковою посмішкою. Хоча вона дуже хотіла в його міцні обійми, ще мусила потоптати цю грішну землю. Щоб зустріти гідно їх, двох орлів, на власних ногах, з материнською любов'ю і батьківською гордістю.

Ганна ЗЕЧУ

* * *

Порожній храм, самотня Україна
В час болісний страждання і біди...
А ті, що так чудово уціліли
Мов би забули звідкіля вони...
Та Бог Живий, як вогник негасимий,
Як совість, що не хочеш, а пече...
І Він чекає кожну людину,
Щоб взяти її на Своє плече...
А ми такі маленькі і великі,
Що на чужині спокій свій знайшли...
Помолимося за Неньку-Україну...
І не забудьмо звідкіля прийшли...

* * *

Стоїть собі порожній храм,
Ікони дивляться самотньо...
А в Україні йде війна,
Життя руйнується сьогодні...
Та ми, що встигли утікти,
Мабуть, забули Божу ласку,
Неначе впали в гарні сни,
Потрапили в чудову казку...
Але війна триває знов
І кров невинну проливає...
Згадаймо віру і любов,
Мабуть, і Бог про нас згадає...
Рятуючи своє життя,
Безсмертну душу порятуймо!
Підемо у неділю в храм!
Покликання душі почуймо!
P.S. Тим, хто врятувався...

Ангеліна ПОПОВЦЕВА

* * *

Коли рідні люди раптом стають ворогами і треба захищатися,
Коли проводиш друзів на війну і зовсім не вмієш прощатися.
Коли твій так-сяк впорядкований світ розбивається вщент,
Щоранку відбудовуєш себе, і цю конструкцію змиває дощем.
Коли кожна новина про загиблих – рана відкрита у серці,
Але воїнам не можна плакати, зціпивши зуби, зав'язують берці.
Коли щоночі згадуєш у молитвах навіть тих, хто незнайомий.
Намагаєшся заснути одразу, сподіваючись на накопичену втому.
Коли плачеш за всіх тих, хто не вміє і кому зараз не можна,
Ця війна не обійшла жодного з нас, її гостро відчуває кожен.
Коли так хочеться забути про всі жахіття і палко закохатися,
Але вся твоя любов застигла у жилах, тож треба триматися.

Ольга СЕНИШИН

ВІД «ГОЛОДУ» ДО «ГЕНОЦИДУ» – ЯК ЗМІНЮВАЛОСЯ СПРИЙНЯТТЯ ГОЛОДОМОРУ

(Продовження з № 356)

Не меншої ваги та значення мають роботи американського історика та письменника **Тімоті Снайдера** – професора Єльського університету, фахівця з історії Східної Європи та, зокрема, історії України, Польщі, Росії. Він володіє українською мовою, яку вивчив за один рік, та є автором кількох книжок, найвідомішими з яких є «Криваві землі: Європа між Гітлером і Сталіним» та «Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка». Снайдер пише не тільки про те, як відбувалися історичні події, але й пояснює, чому і наскільки вони взаємопов'язані. У книзі «Криваві землі» він пише: *«Триумф раси (нацизм) чи світової революції (комунізм) був не головним, що призвело обидві ідеології в Україну. Німцям хотілося українських земель, щоб побудувати аграрну імперію на Сході. Радянському союзу хотілося українських земель, щоб використати їх для індустріалізації... Нацисти й більшовики могли домовитися між собою щодо поляків, але вони не могли домовитися про українців. Тому вони воювали за них»*.

Це та особлива простота і легкість викладання зробили його книги бестселерами. Можливо найближчими роками про історію 20 сторіччя в Україні, і про Голодомор в тому числі, найчастіше будуть дізнаватися саме зі сторінок його захоплюючих книг. Жакіття Голодомору автор в них описує так: *«Вживання було як моральною, так і фізичною боротьбою. Жінка-лікар написала подрузі в червні 1933 року, що вона ще не стала канібалом, але «не впевнена, що не стану нею, коли мій лист дійде до вас». Першими помирали добрі люди. Ті, хто відмовлявся красти або займатися проституцією, помирали. Померли ті, хто давав їжу іншим. Ті, хто відмовлявся їсти трупи, помирали. Ті, хто відмовлявся вбивати свого ближнього, помирали. Батьки, які чинили опір канібалізму, помирали раніше за своїх дітей»*.

Заради справедливості потрібно згадати й інших авторів, які у своїх творах торкалися теми Голодомору. Першим художнім твором про ті часи є роман «Марія» Уласа Самчука, який вперше побачив світ у 1934 році. У 1963 році в Нью-Йорку вийшов друком роман Василя Барки «Жовтий князь». Цей роман є

Тімоті Снайдер

найвідомішим художнім твором про ці жахливі події в Україні. А 1986 року вийшла книга американського історика Роберта Конквеста «Жива скорботи». Вона також привернула увагу до Голодомору західної академічної спільноти та широкої громадськості.

Але повернемося до України. З особливою силою правда про Голодомор зазвучала в незалежній Україні після 1991 року. З того часу українські історики провели величезну роботу, результатом якої стали тисячі великих і малих досліджень, присвячених цій темі. У 1993-му, через 60 років після злочину геноциду, вперше на державному рівні були відзначені роковини Голодомору. Тодішній президент Леонід Кравчук сказав таке: *«Я цілком погоджуюся з тим, що це була спланована акція, що це був геноцид проти власного народу. Але я тут не ставив би крапку. Так, проти власного народу, але за директивою з іншого центру. Очевидно, саме так слід трактувати цю страхітливую сторінку нашої історії»*.

У 1998 році указом президента був встановлений День пам'яті жертв Голодоморів. Його відзначають щороку в четверту суботу листопада. Із приходом до влади президента Віктора Ющенка питання Голодомору в Україні стало підніматись ще активніше. Відтак 2006 року, через 73 роки після злочину, Верховна Рада ухвалила закон про визнання Голодомору *геноцидом українського народу*. Закон став політико-правовим підґрунтям для проведення масштабного офіційного розслідування злочину геноциду та відкриття у 2009 році Службою безпеки України кримінального провадження. У

січні 2010-го Апеляційний суд Києва, розглянувши матеріали справи, визнав, що у 1932-1933 роках в Україні керівництво Радянського Союзу мало намір знищити частину української нації, що є першочерговим у доведенні геноцидного характеру злочину. У постанові суду зазначено: «*Органом досудового слідства з усією повнотою та всебічністю встановлено спеціальний намір Сталіна (Джугашвілі) Й. В., Молотова (Скрябіна) В. М., Кагановича Л. М., Постишева П. П., Косіора С. В., Чубаря В. Я. і Хатаєвича М. М. – знищення частини саме української (а не будь-якої іншої) національної групи, та об'єктивно доведено, що цей намір стосувався саме української національної групи як такої*».

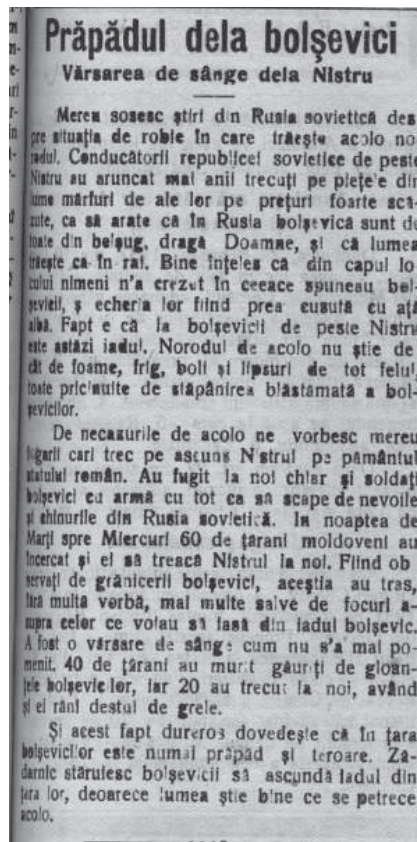
Вчинення геноциду в Україні у 1932-1933 роках підтверджують: знайдені та розсекречені документи органів влади та Комуністичної партії, зокрема за підписом Сталіна; книги реєстрації актів про смерть у 1932-1933 роках, що підтверджують масову загибель населення від штучного голоду; свідчення свідків і потерпілих; масові поховання жертв Голодомору; запровадження у сотнях населених пунктів режиму «чорних дощок»; фотопідтвердження тощо. Але навіть після цього частина архівів залишалася закритою, вважалася такою, що містить чутливу інформацію. Малися на увазі в першу чергу докази, які вказували на причетність радянських керівників до організації і проведення особливо жорстоких заходів по відношенню до беззахисних селян. І тільки у 2015 році – після окупації російськими «зеленими людьми» Криму, частини Донецької та Луганської областей – Верховна Рада відкрила повний доступ до архівних матеріалів радянських каральних органів, аби «*минуле, зокрема історія Голодомору, більше ніколи не ставали об'єктом цензури та маніпуляцій*». А я б ще додала: аби повністю усвідомити уроки минулого і зробити все можливе для того, щоб їх не повторити.

Станом на сьогодні понад 30 держав та 6 релігійних конфесій визнають Голодомор геноцидом українського народу. І цікавою тут є хронологія та динаміка – більше половини з визнань припадають на 2022-2023 роки, тобто після нападу росії на Україну. Знову, на мій погляд, важливу роль у питанні визнання

Голодомору відіграло бажання різних політичних партій у різних державах світу не дратувати Москву, не нагадувати їй про злочинне минуле, тим паче вимагати визнання скоєних злочинів. Так само, як це сталося у 30-ті роки минулого століття. Так само, як відбулося в 2014 після анексії українських територій. І росія, як і в минулому, так само й тепер, продовжує не рахувати людські жертви, не рахуватися з думкою чи бажанням інших, а також не цуратися застосування будь-яких засобів для досягнення своїх цілей. Поки цивілізований світ у своїй більшості закривав очі на її злочини, тягнув з визнанням Голодомору геноцидом та загравав з Москвою, в Україні стали можливими нові злочини, новий геноцид під час війни, новий історичний виток, сповнений кровопролиття.

Для українців визнання Голодомору геноцидом – це не тільки встановлення правди, історичної й правової справедливості. «*Це визнання і засудження на світовому рівні факту того, що російський комуністичний тоталітарний режим цілеспрямовано здійснив найбільший злочин – геноцид української нації. І весь світ відповідно має знати й розуміти злочинну сутність Москви, яку вона намагається прикрити фальсифікацією історії й різною*

політичною брехнею,» – зазначив в одному інтерв'ю кандидат історичних наук, заступник директора Інституту дослідження Голодомору Іван Петренко. На думку історика, Україна має продовжувати докласти зусиль, щоб світ визнав Голодомор геноцидом, а росія, як правонаступниця Радянського Союзу, не просто принесла вибачення за злочини проти України: «*Щоб міжнародна спільнота визнала терористичну, злочинну сутність Росії, провела відповідні політичні та юридичні процедури, які мають змусити Росію так чи інакше відповісти за злочини проти українців, які не мають терміну давності. ...Світ має засудити Росію, сприяти її політичному реформатуванню і роззброєнню*». Можливо тоді наш моральний обов'язок перед тими невинно замученими у 1932-1933 роках можна буде вважати виконаним, а історичний урок – вивченим і засвоєним.

«*Кровопролиття на Дністрі (Розстріляно селян за спробу перетнути кордон)*» – замітка у румунській газеті «*Glasul Bucovinei*» від 27 лютого 1932 року

Алла АНТОФІЙЧУК

ПОРТРЕТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(НА МАТЕРІАЛІ ПОРТРЕТНИХ ОПИСІВ ПОВІСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ «ЦАРІВНА»)

Портретні описи персонажів зазвичай є предметом вивчення на уроках літератури. Такі художні характеристики сприяють глибшому зануренню у внутрішній світ літературних героїв, осмисленню авторського світобачення, що втілений у всебічних, різнопланових описах персонажів. Однак, як показує досвід, описи-характеристики героїв художніх творів – благодатний матеріал для вивчення різнорівневих мовних одиниць на уроках української мови.

Насамперед учні повинні знати, що слово «портрет» має два значення: по-перше, мальоване, скульптурне або фотографічне зображення обличчя людини або групи людей, наприклад: *У класі висить портрет Ольги Кобилянської*; а по-друге, опис зовнішності персонажа в літературному творі, до прикладу: *Портрет головної героїні повісті «Царівна»*.

Учителеві варто звернути увагу учнів на закінчення родового відмінка однини іменника **портрет (портрета)**, принагідно пригадавши, що цей іменник належить до другої відміни. Доцільно повторити систему відмінкових закінчень іменників другої відміни, зацентрувавши увагу на закінченнях **-а (-я)** та **-у (-ю)** родового відмінка однини.

Маючи практику характеристики героїв на уроках літератури, учні усвідомлюють, що у творах письменників портрет стає не тільки одним із найвиразніших елементів у структурі художнього образу, але й нерідко ототожнюється в уявленні читача із цілісним художнім образом. З огляду на це поняття портрета персонажа художнього твору достатньо широке і може включати в себе не лише опис зовнішності героя, а також його соціальну характеристику, опис внутрішнього стану тощо.

У повісті О. Кобилянської «Царівна» опис головної героїні Наталки репрезентовано через конфлікт, що виявляється у протиставленні образу дівчини з персонажами, що представляють середовище, яке її оточує. Учням доцільно наголосити й на тому, що

ідейно-естетичне значення портрета конкретного літературного персонажа повністю розкривається також через ставлення до нього інших героїв, через розвиток сюжету в цілому, тобто через усю систему створених автором образів твору. Відомо, що портрет відображає не тільки зовнішні риси описуваного персонажа, але й бере активну участь у створенні характеру літературного героя. Тому портрет в реалістичному творі виступає не ізольовано від інших його компонентів, а в постійній взаємодії з ними.

Змальовуючи образ Наталки, О. Кобилянська вводить читача в найглибші таємниці душі героїні, її суб'єктивних сприймань дійсності, показує, як у дівчини виформовуються настрої, світобачення, власна філософія життя.

Подаючи портретну характеристику головної героїні, письменниця спочатку описує її волосся, потім очі, губи, постійно доповнюючи опис новими деталями, внаслідок чого читач бачить, що Наталка *дійсно гарна, шкіра сніжно-біла, а до того великі, як сталь сіяючі очі. Стать її була гнучка і струнка...; уста дуже гарні, виразно зарисовані, з глибокими кутіками*. Учитель звертає увагу учнів на те, що цей портретний опис побудований на домінантному використанні авторкою оцінно-характеризувальних прикметників, дієприкметників, які у тексті увиразнюються вживанням прислівників міри та ступеня дії, порівняльних зворотів. Персонажі повісті порівнюють Наталку з русалкою, з Гейневою Лорелай; таке порівняння виражено як традиційними порівняльними конструкціями, що супроводяться емоційно-оцінними окличними реченнями (*Яка ви нині гарні!.. Наче та надрейська золотоволоса русалка Лорелай...*), так і звертальними побудовами (*Солодка моя малесенька русалонька*). Порівняння Наталки з русалкою в устах героїв повісті доповнені іншими її рисами вдачі, що введено в канву художньої оповіді за допомогою відокремленого характеризуючого озна-

чення. Так, Орядин називає її *прегарною русалкою, царівною, з сумлінням, ніжним, мов павутинка*.

У повісті «Царівна» О. Кобилянська кілька разів звертається до опису зовнішності Наталки, щоразу доповнюючи цю характеристику новими рисами, новими відтінками, які глибоко відображають стан душі героїні. Це досягається внаслідок використання письменницею прикметників на позначення кольору, що уможливорює реалістичне уявлення, більш виразне сприйняття читачем цілісного образу дівчини: *Буйне золотисте волосся... її сніжно-білий класичний профіль відрисовується від білого тла фотеля і здається в своїй болісно-задумливій красі майже сіяючим*.

Вкладаючи в уста інших героїв повісті описи-характеристики Наталки, О. Кобилянська послуговується порівняльними зворотами. До прикладу, пані Марія нерідко порівнює Наталку з квіткою: *Ви полохливий характер ... замкнений, мов та нічна квітка; ... Молоді і гарні, ах, ви пишні, як екзотична квітка; Ви виростили, як та квітка...* Проте й інші герої повісті також порівнюють дівчину з квіткою, наприклад, доктор Марко називає її *Цвіт лотосу*.

Щодо відтворення внутрішніх характеристик Наталки, то основні риси, що їх виокремлюють інші герої повісті, – це гордість і доброта. Висловлення персонажів свідчать про те, що оточення дівчини не розуміє її внутрішніх переживань, її сутності, її душі. До прикладу, тітка не може осмислити світобачення Наталки, вважає її нещирою, несправжньою, звертається до неї із запитанням: *...Що тобі дає причину грати роль якоїсь «гордої»? А Лена, порівнюючи її з Медічі і Стюарт, відверто насміхається з неї: Ти ступаєш так гордо, мовби ти справді була яка Медічі або Стюарт. Ха-Ха-Ха ...ми мусимо за тебе встилатися!* Пані Марія зауважує: *...Які ви горді!; ...Бавиться в горду*. А в устах румунки гордість Наталки виражено описово – за допомогою порівняльного звороту: *Вона глядить вперед себе так, як ті справдешні аристократи...* Пані Марко намагається пояснити гордовиту вдачу Наталки так: *Ви виростили понад буденщину і традиціональні погляди... а дух ваш мниться вперед, тому чуєтесь в їх товаристві самотньою*.

Під час аналізу твору учні можуть звернути увагу на те, що, якщо гордість у Наталки відзначають усі персонажі, що її оточують, то доброту дівчини підкреслюють лише окремі герої твору: пані Марія, Орядин, пані Марко. Вони по-справжньому оцінили таланти Наталки: *Ви добрі!* – сказав він (Орядин): Я...

(пані Марко) і інші полюбили в тебе ... чисте, невизначене, вроджене світло душевне, що позолочує все, на що лише упаде; Ти добра ... (пані Марко).

У характеристиці Наталки персонажами підкреслено гармонійне поєднання в ній розуму й краси: *Вона умна, а навіть і хороша ...*

Чималу роль у створенні цілісного портрета Наталки відіграють самохарактеризвальні фрагменти повісті, в оформленні яких беруть участь різнорівневі мовні засоби. Так, даючи опис оточення дівчини, О. Кобилянська послуговується неповними еліптичними реченнями: *...Довкола мене глухота і нудьга*. Описуючи страждання дівчини, яка, окрім духовної порожнечі, відчуває ще й зневагу з боку своїх родичів, письменниця використовує риторичні питання й оклики: *Моє рудаве волосся давало кузинам та кузинкам причину до прикрих глумливих жартів та сміху. Лице їм моє, закрейдяне, а очі? Боже! наче я в тому винна, що вони для них за великі?*

З таких одкровенень Наталки учні можуть зрозуміти, що героїня росте у світі, який її гнітить, в якому їй некомфортно розвиватися, рухатися вперед. Саме тому дівчинка виросла вразливою, вона болісно реагує на ставлення до неї рідних: *Між ними і мною росте пропасть*. Виражаючи до дівчини злість і заздрість, родичі стали причиною вироблення в неї відчуття невпевненості і болісного сприйняття оточуючого світу.

Щоденникова оповідь дівчини насичена негативними самохарактеризувальними висловленнями, в оформленні яких беруть участь характеризувальні оцінні іменники, прикметники, прислівники негативної семантики: *Вони всі завдають мені болю, свідомо й несвідомо, замучують мене безоглядно; Кожне слівце, що тітка промовить до мене, звучить болучо в моїй душі*. Такі структури здебільшого – окличні речення: *З мене не виїде щось порядне!; Я непотрібна, я камінь, з мене ніколи щось порядне не виїде!; ...Я тягар, над котрим добрі люди мусять і без любові мати милосердя! Без любові!*

Учитель може запропонувати учням на основі самохарактеристики Наталки виписати риси вдачі, які їй характерні, та проілюструвати їхні висновки конкретними прикладами. Учні можуть відзначити, що це самоповага, гідність, гордість, цілеспрямованість, настирливість, нескореність долі, сила волі й характеру.

(Продовження на 22 с.)

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ХСVII)

Літературознавство.

39. Дослідницькі напрямки.

**16. Українсько-румунські зв'язки
періоду літературного бароко**

(Продовження з № 356)

В історії української культури постать Сковороди – це справжній неповторний феномен, творча сутність якого виявляє його значимість у кількох літературно-культурних площинах. По-перше, поетично-філософська і просвітительська діяльність Сковороди є надто показовою того факту, наскільки авторитетним і високим вогнищем просвітництва була Києво-Могилянська академія, де вчився і Сковорода, який до такого рівня досконалості вивчив грецьку і латинську мови, що написав ними 150 листів. Латинською мовою він написав ряд оригінальних творів, переклав чимало творів латиномовних письменників. Словом, знання і викладання латинської мови у Києві знаходились на такому високому рівні, що в момент заснування школи в Яссах при храмі Трьох святителів група українських викладачів з Києво-Могилянської академії на чолі з Почаським були направлені київським митрополитом Петром Могилою вчити латині румунських учнів, при тому, що їхня рідна мова, звісно, мала прямі зв'язки з латинською. По-друге, творчістю Сковороди давня українська література піднеслась на дуже високий рівень, який, на жаль, завдяки і мовноному «переломові» (перехід на народну українську мову) та, окрім деяких рефлексій дотодішнього шкільництва у творчості першого класика нової української літератури І. П. Котляревського, далі не продовжувався. Якби нова українська література пішла б далі на піднесеному Сковородою рівні, то, безперечно, вона виглядала б зовсім іншою, напевно її сутність значиміше нагадувала б природу і сутність ряду європейських літератур. По-третє, даний надто цінний культурний феномен полягає в тому, що Григорій Сковорода, як, може, ніхто інший навіть в інших літературах, як блискучий знавець античних літератур, античної культури й філософії, є своєрідним «мостом» між ними і рідною давньою українською літературою, в яку він органічно інтегрував стародавні літературно-філософські цінності, сприйняття яких якби продовжувалось би на такому ж осмотичному рівні новою українською літературою, то й вона на-

бувала б чимраз помітнішої художньо-тематичної змістовності – у генетично-типологічній площині тощо. Через надто «щедре» «напування» біля джерел античних літератур (найулюбленішому своєму учневі Михайлу Ковалинському в листах заявляв: якщо любиш мене, щиро полюби древні літератури) та своєрідне «воплотіння» сприйнятого у своїх творах, Сковорода – поет і мислитель зовсім самотній, його творча сутність, як доказують написані про нього протягом століть розвідки, остається до певної міри «невловимою», незбагненою, бо настільки ж вона оригінальна в оперуванні художніми засобами і мислительськими категоріями. Григорія Сковороду наближали до Сократа, навіть називали його «українським Сократом». Д. Багалій, наприклад, у перевиданій у 1912 р. праці («Український мандрівний філософ Григорій Сковорода», К., 1992) стверджує, що геніального Сократа Сковорода слухався як свого навчителя, бо, як і Сократ, набув звички постійно прислуховуватися до голосу свого сумління, надто у тих випадках, коли в ньому відбувалась боротьба прагнень, поривів та бажань. Сковорода сприйняв і художньо виклав один з найважливіших принципів Сократа – пізнай себе самого. «Українським Сократом» називали Сковороду тому, – відзначає наш сучасник Василь Ушак, – що Сковорода в інших умовах України 18 ст., подібно Сократові, розмірковував про добро, справедливість, доброзичливість, пробуджував у людей прагнення до знань, істини.

Чи не найбільше причин і явних доказів було в сучасників називати Григорія Сковороду «українським Горацієм». Великий римський поет Горацій (65 – 8 рр. до н.е.) був улюбленцем Сковороди, відношення якого до творчості Горація конкретизується кількома аспектами: Сковорода переклав оди Горація «До Ліцинія Мурени», «До Помпея Гросфа» («Oda Horatiana (libri II, XVI) de animi tranquillitate»), переспівав Горацієву оду II, 16 у 24-ій пісні «Саду божественних пісень», у поезії «Всякому городу нрав і права» здійснив оригінальне наслідування оди Горація «До Мецената» (про це див. розвідку «Найвищі здобутки римської поезії

епохи «Августового миру» // «Наш голос», ч. 2012), здійснив наслідування другої еподи Горація («*Beatus ille, qui procul negatus, / Ut prisca gens mortalium*») та у незавершеній латиномовній поезії «Щасливий, хто уникає справ...». У деяких діалогах Сковорода взяв як присвяти слова Горація: у діалозі «Бесіда 1-а» – слова Горація «*non iudiciis utere vuldi*» (перекладені Сковородою приказкою «По мосту-мосточку з народом ходи, та по розуму його себе не веди»), а в діалозі «Ікона Алквіадська» – слова Горація «*Nec dulcia differ in annum*» («не відкидай насолоди на рік...»), що є синонімом славного Горацієвого ж кредо «*carpe diem*» – насолода від інтенсивного прожиття даної хвилини, кредо, сповідуване і Сковородою (живи сьогодні – завтра буде пізно, – виражався він). І, не востаннє, Горацій приваблював Сковороду і як співець «золотої мірноти» («*aureas mediocritas*»). Відмінність Сковорода як толкового знавця Біблії, сформованого у дусі українського релігійного бароко, полягає і в тому, що своїм оригінальним сприйняттям він християнізує Горація (див.: Л. Ушкалов. *Ейдос «золотої середини» на терені українського духовного досвіду* // Збірник Хакр. Іст.-філ. Товариства: Нова серія.- Х., Майдан, 1998, т.6, с. 29-38). Творчість Сковорода має зв'язок, фактично, зі всією античною культурою (див.: Л. Ушкалов. *Григорій Сковорода і антична культура*, Харків, 1997). Дослідники виявили зв'язок творчості Сковорода з байками славетного древньогрецького байкаря Езопа (VII-VI ст. до н.е.), який полягає у переробках кількох сюжетів останнього (про що писала і Магдалина Куцюк: «*Fabulele lui Skovoroda și tradiția esopică* // *Analele Univ. Buc. Limbi slave*, 21, 1972), зв'язок з творчістю Овідія (43 р. до н.е. – 18 р. н.е.), який користувався великою славою в Україні, його елегії та послання ретельно вивчалися в тогочасних навчальних закладах, зокрема в Києво-Могилянській академії та в Харківському колеґіумі, де викладав і Сковорода, цитуючи з Овідієвих «Метаморфоз» у своєму діалозі «Потоп зміїний». Сковорода переклав вірші першої книги Овідієвих «Фастів» під назвою «Похвала астрономії». Окремі образи, відмічає Д. Чижевський, «ближчі релігійній ліриці Сковорода, аніж поезії Овідія» (ознака раніше згадуваної Ушкаловим християнізація Сковородою ним сприйнятого, що становить одну з визначальних рис його творчості, як це впливає з глобального її аналізу – *І.Р.*).

Одним з улюблених древньогрецьких письменників та філософів Сковорода був Плутарх (близько 45 – близько 127 рр.), з творчості якого він переклав п'ять трактатів й ім'я якого наявне у трактаті Сковорода «Ікона Алквіадська», у діалозі «Боротьба Михаїла із Сатаною». Плутарх близький Сковороді найперше своєю проповіддю спокою (див.: С. Дложевський:

Плутарх у листуванні Сковорода // Збірник статей, Одеса, 1923; Магдалина Куцюк. *Апофеоз світла у творчості Григорія Сковорода* // Слово і час, 1990, ч. 3, с. 51-59). Наявні зв'язки Сковорода з новолатинською літературою, з якої він переклав ряд творів. Найулюбленишим новолатинським автором Сковорода був голландський письменник, філософ і богослов доби Відродження Еразм Роттердамський (1469-1536), на якого він часто покликався в листах до Михайла Ковалинського як «наш Еразм». Поезія та проза Сковорода має численні зв'язки та паралелі із цілою низкою новочасних європейських національних літератур.

Іншу, вирішальну вказівку для визначення мислительської сутності Сковорода, яка виступає у його творчості органічно поєднаною з першою (відміченою Ерном), подав 1913 р. А. Товкачівський у статті «Григорій Сковорода» (надрук. у журналі українських модерністів «Українська хата», ч. 3-5): «... бувають моменти, коли в нас немовби розвиднюється в душі (...), немов набуваємо нові органи зору і слуху. Нерухомі раніш, мертві речі починають виявляти якесь життя, ми чуємо якісь таємні голоси, бачимо незримий таємний зв'язок всіх речей між собою. Вбачаємо в речах присутність чогось невідомого і вічного. Світ нараз набуває в наших очах незнаного нам перед тим значення і кожна річ зокрема стає символом, емблемою, видимим знаком невидимого і вічного». Підкреслені слова (окрім уточнень невідомого і вічного, які якраз підходять до в'яснення концепції Сковорода-богослова) – це ніщо інше, як натхненне сугерування того комунікативного акту, який у сучасній американській семіотичній науці називається *symbolic Interaction* (символічна взаємодія) (див.: Jerome G. Manis, Bernard N. Meltzer. *Symbolic Interaction. A Reader in Social Psychology*. 2nd edition, Allyn and Bacon, Inc., Boston, 1972), тобто, людське спілкування здійснюється взаємодією знаків-символів-кодів, релігійні факти у світському поетичному спілкуванні зазвичай «примикають» до знакових світських типологій та серій, виступаючи як однорідні значеннєві «нашарування», чого у мислительській манері Сковорода-богослова немає. Зауваження Ушкалова, Ерна і Товкачівського (може, й інших дослідників) стали доречним поштовхом для Магдалини Куцюк, яка у статті «Біблійна символістика в інтерпретації Сковорода» («Наш голос», ч. 115, січень-лютий, 2004, с. 24-25) ставить підсумкову крапку над «і» стосовно мислительської своєрідності Сковорода: «Справді, домінуючою тенденцією у прочитанні Сковородою Біблії є саме розуміння майже всіх явищ, згадуваних у (ній), причому дуже часте тлумачення їх в дусі християнства».

(Продовження на 22 с.)

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ХСVII)

(Продовження з 21 с.)

Магдалина Куцюк порівнювала Григорія Сковороду і зі сучасними письменниками, наприклад, з відомим румунським поетом Нікітою Станеску.

Мені оправданим здається порівняння Сковороди з найбільшим румунським поетом усіх часів Міхаєм Емінеску виявленням випадкової **спільної** (здається, ніким не зазначеної досі) наявності у їхній поетичній творчості однієї із всесвітніх тем, а саме тематично конвергентної теми *марнота життя* (рум. *deșertăciunea vieții*) (див.: Іван Ребошапка, *Григорій Сковорода – Міхаїл Емінеску: мислиме співзвуччя всесвітньої теми марноти життя* // «Наш голос» № 342, 2023 р., с. 4-6), по-художньому відмінно трактованої останнім найбільшим українським бароковим поетом Григорієм Сковородою у сатирично-філософському творі «Всякому городу нрав і права», та запізним романтиком, найбільшим румунським поетом усіх часів Міхаєм Емінеску сатирично-романтичним стилем в обширній поемі «Послання перше» («Scrisoarea I»), яке (а це слід конче відзначити), як, зрештою, всі п'ять «Послань», починаючи з видання поезій Міхая Емінеску під опікою критика Тіту Майореску, були названі сатирами. Даний означальний термін зберігся й у німецькому антологіч-

ному виданні 1899 року Міте Кремніц (*Mite Kremnitz, Rumänische Dichtungen*, 1889). Міхаїл Емінеску, правдоподібно, усвідомлюючи сатиричну складову цього твору, назвав його сатирою, вживши тільки один раз цей термін у своїх рукописах (Бібліотека Румунської Академії, рукопис Емінеску № 2260, 187). Корисно відзначити, що постання «Послання першого» визрівало під час берлінського студентського періоду Міхая Емінеску (1873-1874 рр.) на основі освоєння матеріалів про індійську космогонію. Це підтверджують рукописні нотатки Емінеску, зроблені ним під час відвідування протягом літнього семестру 1873 р. в Берлінському університеті лекцій «Cosmogonie der Inder» професора Вебера, який представляв на лекціях «Калідасу» та гімни з «Рігведи». Орієнтальні джерела космогонії у «Посланні першому» уперше відзначив брат Міхая Емінеску в листі до Тіту Майореску, надрукованому 1884 року (в «Convorbiri literare». – XVIII.4.1884), в якому відзначає наближення «Послання першого» до лекцій з астрології професора М. Опперта із Collège de France, і вказує, що між прадавніми, стотисячної давнини джерелами й «Посланням першим» існують спільні філософські та моральні зв'язки.

(Далі буде)

ПОРТРЕТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ПОРТРЕТНИХ ОПИСІВ ПОВІСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ «ЦАРІВНА»)

(Продовження з 19 с.)

Це можна побачити з таких самохарактеризувальних художніх фрагментів повісті: *Я була завзята, горда, честолюбива...; О, яка я горда!..; Я не каліка, щоби без любові приймати дарунки ласки; Я завзята... зломлюся або стануся... але я не здамся ніколи... ніколи!; Ту, як це погано приймати від долі милостиню, як обезславлючо!; Я люблю боротьбу... з котрої чоловік виходить сильнішим і чистішим; Не раз я духом така сильна, що йшла би у найстрашніший бій; ...Горда, горда, мов той олень; ...Соромлюся милостині, я не каліка, що не годна заробити собі своїми руками кусник хліба!*

Можна запропонувати учням здійснити лінгвістичний аналіз таких фрагментів: визначити, які групи лексикони беруть участь в оформленні таких самохарактеристик, які частини мови найчастіше входять до складу оцінних конструкцій, а які – до описових,

портретних; визначити стилістичну роль іменників і прикметників у структурі самохарактеризувальних описів; зробити синтаксичний розбір речень тощо.

Отже, аналізуючи портретні описи повісті О. Кобилянської «Царівна», учні розуміють, що письменниця витворює образ головної героїні шляхом використання різноманітних мовленнєвих засобів, що виформовують текстову канву твору письменниці. Такі описи презентовані у повісті як фрагментами художнього мовлення персонажів, так і самохарактеристикою Наталки. Серед засобів оформлення портретних описів найбільш вживаними у мові твору визначено порівняльні звороти, різні семантичні групи емоційно-оцінних слів, що їх використовує письменниця під час характеристики та самохарактеристики героїні, які зреалізовані в монологах, внутрішніх монологах та діалогах. Неабияку роль відіграє й синтаксична організація портретних описів.

Сидонія НИКОРОВИЧ

КАСАНДРА

(Продовження з № 356)

Сонце було далеко зполудня, як Касандра була на мості, вертаючись додому. Поперед хати ходили жінки. Бігали то в комору, то з комори. Застала в хоромах скрипників. А всюди так душно, так повно. Під образами стояли нові білі полицки з ширенками, вже ждали на дружбів. Та були вже й дружби, їх частувала Касандрина мама. Касандра кинула на Никифора гарячий, довгий погляд і вмисно так проминула, що рукою доторкнулась до його грудей. Сиділи на лавці дружки і щось скрито розмовляли, закриваючи щохвилини ширенкою рот.

Касандра поставила на стіл трайсту і чомусь задивилася на Никифора, байдужа до всього.

– Гоп, гоп, гопа-гоп! – увійшли дві шовковими хустками підв'язані молодіці. – Гоп, гоп! – і звернулись прямо до Касандри.

– Як ся маєте, пані молода? – привітали її, а Касандра чомусь все дивилася на пасовані німецькі чоботи Никифора. Він стояв серед хати і розмовляв. Дивилася, аж доки її мама не подала дружбам по пляшці горілки і по порції. Никифор запхав шип за свій широчезний пояс. Склянка зовсім сховалася. Задумано, несвідомо котрому з них, подала Касандра палиці з ширенками і по калачеві.

– Ану, прошу, пані молода, прив'яжіть! – звернувся до неї Никифор.

Вона без слова прив'язала до його правої руки калач червоною хустиною. Дружки пішли в село просити гостей. Мама частувала свашок, дружок. Заграли вперше музиканти. Так тужно, протяжно-пискливо затягла скрипка і так тонко бриніли цимбали. Дехто потирив собі очі. Дітвора сходилася чим раз на обору. Пхалися до хорім і заважали. Штуркалися між собою і кричали. Касандрина мама виходила надвір і лаяла своїм немилим голосом. Та її ніхто не хотів слухати, хлопці реготались голосно.

– Таке бідній удовиці, таке буває без господаря... – і, втираючи рукавом очі, вертала до хатини.

Одна зі свашок по третій порції дуже розніжилася і потягла за музикою.

На небі три зірнички

А на землі три сестрички...

Хиталась в обидва боки і співала. Дружки також втирали очі. І куди не глянеш – заплакане жіноцтво. Щось собі, як умисно, сумне розказують. Пригадують собі все найсумніше з їх життя. А скрипка, як умисно, так тоненько, пискливо підмивається під їх серця.

Касандра споважніла, побачивши той настрій навкруг себе, і щось придавило її серце. І щоб також розплакатись, нагадувала собі похорон свого неня, та думала за страшну свою свекруху. Її серце наче топалося, а до очей перлились сльози. І вона почала свої гарні темно-карі очі втирати вишиваною ширенкою.

– Одна несе срібну голку, – продовжила свашка, усе хитаючись.

– Друга несе нитку шовку,

Третя несе барвіночок,

Касандрі на віночок.

Тут відхлипнула і все лице скрила в хустину.

У хатині частувались за рядом. Все чим раз більше розніжнювались і достроювались до сумного настрою.

– Гі-гі-гі! – сміялись хлопці й заглядали у вікна.

– Гі-гі-гі! – неслоя оборою, хоромами і мішалось з музикою.

Касандра чогось уперто думала про Никифора та про минулу ніч. Свашка, що так розніжено співала, піднялася поволі, з повагою взяла з-за мисника шип з горілкою. Зі стола взяла дві женви і поставила зверху топку солі. Касандра ще сиділа на краю постелі.

Старша дружка влила з пляшки свяченої води в миску. Почали виходити до хорім. Касандра піднялася, взяла колач і вийшла за ними. Скрипники вийшли на обору і, затягаючи все тої сумної, направилися в сад, а за ними свашки, дружки і молода – всі гуртом. На горбику під липою, де ріс буйний барвінок, зупинилися. Касандра вмочила руку в миску і тричі покропила зелений лискучий барвінок. Музиканти грали. Молода зігнулась і тричі урвала правою рукою крізь колач барвінок та кинула його в миску у воду. Піднялась, а в її виразі було стільки байдужости. Дружки, свашки рвали барвінок, а вона дивилась далеко на село. Десь там тепер по хатах ходив Никифор і спрощував. І в її очах блиснув глибокий сум.

Той багацький стрункий парубок. Аж сьогодні пізнала його вартість. Де-де, що там за добро, що там за маєток. Сьогодні піднявся Никифор високо в її очах. Вона до нього ніколи не заходила, то й не виділа докладно того багатства. Та чого було їй туди йти? Хіба на роботу. Та як? Коли то все село знало, що Никифорова мама на неї ворогувала та відказувала.

Поволі ступала вперед, а за нею гурт з музикою. Наче далеко десь та музика грала, приглушено доходила до її вух. І щось, ніби гордість, ніби задоволення зіграло її душу. Той багацький син був її коханком. Був, про се всі знають, всі говорили... Дивилась Касандра нестямно проти себе і не чула, що до неї говорили. Минула, наче глуха, юрбу на обору. Зайшла у велику хату, не турбуючись нічим. А всюди крики, сміх, і несеться музика.

(Продовження на 24 с.)

КАСАНДРА

(Продовження з 23 с.)

– Ади, йде генде князь «несамовитий».

– Несамовитий!

– Несамовитий! – неслоь на обори.

Касандрі стало прикро. Всі жінки товпились до вікон та до хорімних дверей. Так соромно їй стало і вперше почала встидатися свого князя. І тепер немов почала страхатися того, що її чекає.

Сіла на постіль і не рухалась.

Скрипники перестали грати.

У хаті було незносно гаряче. Касандра боялася, щоб скоро не надійшли. Поглянула і побачила, як розступились жінки, і в хату увійшов панотець, добродушний старець. Підійшла і поцілувала йому руку. І чогось боялася дивитися на хату, опустила свій зір. Боялася побачити тих, що прийшли з панотцем. Знала, що є двоє старих і він, той, несамовитий. Тепер всі пхались до великої хати, то до дверей, то до вікон. Якесь тупання глухе неслоь з обори. Дрижали вікна і, здавалось, та юрба завалить хату.

Панотець убрався у фелон і сказав молодим клякнути. Касандра не зводила очей зі землі. Клякнула і відчула, як він доторкнувся Трохи відсунулась. Він сопів голосно. Відчула якусь ненависть до нього. Ненависть за те, що всі його називали несамовитим.

Панотець скоро й незрозуміло читав їм над головами. Жінки слухали й похитували головами. А надворі так гуділо, метушилося, пробивалось голосне «гі-гі-гі».

Панотець переминяв обручки. А Касандра скоро, наче боялася судженого, побігла до постелі.

– Най Бог помагає, вже по зарученню, ще завтра до шлюбу – і стане з тебе, Семене, господар, – сказав панотець.

Жінки хитали головами, а Касандра чогось все червоніла. Посадили молодого за стіл на саму середину, відтак з правого боку панотця. Засів і дякон, і паламар, і свати позасідали. А Касандрина мама так припрошує, так честує. Касандра заглянула в хороми за Никифором. Не могла всидіти. Пропхалась через натовп. Ураз на неї всі очі звернулись. Те її злостило.

– Вже зі села, Никифоре?

– Вже, – і потиснув її потайки за руку.

Тяжко зітхнула і шепнула йому на вухо:

– Прийшов уже несамовитий.

Він нагнувся ближче до неї.

– Увечері прийду до тебе, абись вийшла, – прошептав.

– Ану, де молода? Ану, пані молода... – потягнула

її за рукав старша свашка. – Ану, прошу обдарувати гостей.

Важко і високо піднялись її груди, наче під панциром, під вагою рублів.

Касандра взяла на таріль рушник і поклала перед панотця. Так обережно дивилась, щоб не глянути на молодого. Голосно дзоркнула срібна монета на таріль. Сватів, дяка, паламарів, всіх обдарувала рушниками. Відійшла і сіла знов на постіль. Її хтось сильно потягнув за рукав. Вона оглянулася з докором.

– Пані молода, а пана молодого чому не обдаруєте? – сказала та сама свашка.

Касандра простогнала. І так тяжко, ліниво піднялася.

Поклала на таріль гарну хіром та шовком вишивану ширенку. Їй було жаль тої ширенки. Наче мала вона змарнуватися, або викидається у болото. Її ширенки, думала, лише Никифор був гідним. Якось не радо, з ваганням поставила перед молодим.

– Беріть, молодий, беріть! – неслоь хатою голося.

Касандра стояла перед столом, наче вкопана. Чула, як брязкнуло щось на таріль.

– Ану, пані молода, кладіть молодому за пояс ширенку.

Вона так несміло приступила, так боязко витягнула руки і, прижмуривши очі, скоро заткнула йому ширемку за пояс.

Повиходили з-за стола. Священник з дяком і паламарем пішли наперед. А напоследку молодий зі своїми сватами забрався додому.

Як виходили у двері, Касандра легше здихнула. Всі розійшлися, і в хаті нараз стало порожньо. Трохи навів вітрець крізь відчинені вікна свіжого повітря. Трохи охолодилась Касандра, а то вже їй робилось слабо.

Чула глухий гуркіт, крик, галас. Чула, як вся юрба бігла сунула воріт. І те безнастанне «гі-гі-гі» почало її дратувати. Якась злість пройняла її, якась відраза. Відчула кривду, що вона те все мусить терпіти. Файний молодий... людське посміховисько, і вона з ним. Вона ще такого весілля ніде не бачила. І хто тут дасть раду!? Мама? Що вона в бахурів значить. Коби хоч брата старшого мала.

«Несамовитий, несамовитий»... – чула виразно із того хаосу голосів.

– Що, немого, так зажурилася?

Вона глянула в очі Никифора.

– Ей так мені тяжко-тяжко, що у світ би пішла або під землю.

І похитала головою.

– Касандрочко, зозулько, не вдавайся в тугу. Ні. Гей, бо ще-сь молоденька. А що Бог дасть – те буде...

Касандра не ворушилася з місця. Почувалася такою тяжкою, такою непроторною. Музика зближалася, і всі почали заходити в хату. Свашки знов повеселішали. Плескали в долоні, гопкали. Здається, той сум був дуже поверховий. Почали знов чуватися. Втягнули між себе дружбів. Вже скрипки в хаті позасідали на лавицю.

Касандрі не сподобалось, що Никифор між свашками. А свашки жартують, посмикують його за рукави. А він усміхається... Ой, коби ви знали який він файний, як сміється. Та чи була така молодиця, аби на нього крадьки не поглянула?

Касандра не могла на те все дивитися. Поволі вийшла надвір, не дивлячись на юрбу, яка сьогодні її дратувала. Похнюпившись, пройшла крізь гурт хлопців, наче крізь якісь пеньки, і попри комору подалася у сад.

А там на землі такого листя, а таке фayne, золоте. Сонечко вже ховається, ще трішки-трішки та й не буде його видко. А в сім вечірнім блиску покраснішали листки й дерева. Так, як би в золоті скупалися. А ген-ген, кінець плота, аж запалилася черешня. Вся червоно горить од сонця. І спадають поволеньки, наче метелики, червоні палаючі листки. Та й трава пожовтіла, лишень барвінок зелений. Гей, бо зелений. Касандра сіла коло свого барвінку. «Гей, бодай тота хата з усіма запалася», – подумала. Ох, як вона тих всіх там ненавиділа. Але ні-ні, бо там і її Никифор... Що то за сила позганяла стільки людей? Та й до багача не йде стільки на заводини... Ая, збитки робити прийшли, з бідного збиткувати.

– Каса..., пані молода, ану прошу до хати.

Заздріла його поміж деревами. Його, файного, милого. Її коханого.

– Гей, то ти, Ники?.. А чого там треба?

Він поволі підходив просто до неї.

– А ти чого, небога, тут? Гай, ходи, ходи, твоє право сьогодні деінде. Та бо... чого ти, Касандрочко? Не плач, цить. Не плач, бо мені серце тріскає.

Сонце зайшло. Показалась на небі бліда, неясна зірка. Ніжно похитались золоті вершки дерев.

– Каса... Касандро, слухай, борони Боже, не вмираєм. А то ще будем видітися, здибатися будем. Лиш гора з горою не сходиться. Хто знає, що ще може бути. Ходи, небога.

І потягнув легко її за собою в хату.

Касандра сіла за стіл. З правого боку – старша дружка, а з лівого – менша. Та й свічки горіли на столі. У хаті повнісінько, битком набито. І вікна повні.

Зблизилася мама до стола та й почала шити вінок. Три листки зеленого барвінку взяла в ліву руку, а крізь них протягнула голку з червоним шовком. Таким червоним, як калина. А музика заграла сумної, тої, що до вінка. Никифор задивився на Касандру. Таки близько став коло стола. А вона, небога, нічого не видить. Хіба плаче? Схилила голову та й так застигла. А дружки співають, виводять, свашки підтягають. А ті, надворі, й собі. Вже й не чути ні скрипки, ні цимбалів, ні голосу. Все змішалось.

Ой, сусіди, голубчики, – намагаються всіх пере- кричати дружки.

Тай сходиться докупочки,
Тай скиньтеся по квіточці.
Шием вінок сиріточці.

Та все вибирають з миски найкращі, найтемніші листочки, та все їх докупи зшивають шовковою ниткою.

Тай скиньмося хоть квіточку
На Касандру сиріточку.

Всі жінки розплакалися. Лиш Касандра не плаче, але й не ворухиться. Поблідлі губи міцно стиснула. А Никифор все стоїть та й дивиться.

Мастили вінок медом та й золотили позліткою. Робили зі шовку малі китички. Три китички причепили до вінка, а до середньої китички прив'язали пробиту шустку.

Уже готовий вінок, довгий, вилискується, як золота гирлянда, ніяк би й не пізнав, що то зі зеленого барвінку. Дали Касандрі пляшку з горілкою, щоби мамку попросила, аби поклала їй вінок на головку. А вона? Вона взяла, як не своїми руками.

– Дай Боже, мамко, здоров'я вам. Та майте добру волю та покладьте мені вінок, – і передала, цілючи їй руку, порцію горілки.

Нема ненька – та й нема кому допомогти мамі покласти вінок. Хіба мамин первий брат, Касандрин вуйко. Легко, через червону хустку, взяли вінок та почерез стіл поклали Касандрі на голову. Та як заплакали всі у хаті. Мама аж відхлипнула. Та й Никифрові покотились дві сльози. А Касандра ніби закамніла. Не плаче. Вже й люди дивуються, що молода не плаче. Кажуть, що туге серце має, що так не годиться. А вона ніби тим журиться, вона ніби кого видить перед собою. Нікого, лишень Никифора. Він милий, вона його вірно і щиро три роки любила.

Тай свашки позолотили собі по три листочки барвінку і позатикалися.

(Далі буде)

Мал. Василя Соколюка

Ігор ГУРГУЛА

За рікою...

(Продовження з № 356)

Рогов таки оп'янів. Він почав перебирати якісь речі, потім непорушним поглядом втупився у стелю:

– Як ти вважаєш, ми падлюки? Зрадники? Як щурі втікаємо.

– А що, корабель уже тоне? – Віктору також по-тепліло і він помітно повеселів.

– Який корабель? Ми що – на кораблі? Що ти не-сеш?

– Та ознака є така: з тонучого корабля першими утікають щурі!

– А! Он ти про що? Україна – тонучий корабель?

– Не знаю. Але ми точно не її герої!

– От і зле, що не герої. І запитую я сам себе: «А твої предки, вільні запорізькі козаки Роги, як би оцінили твій, Миколо, вчинок? Однозначно – піддали б осуду! Бо ти не козак Рог, а полохливий заєць, щур і негідник!».

– Годі, Миколо! Ми уже все це давно обговорили. Усе звисили і виважили...

– Та знаю твої «виваження»! – Рогов махнув рукою. – Мені батько те ж саме торочив. Професор наукового комунізму. Він мені каже: «Хочеш на війну? Що ж, іди! Будемо сподіватись, що тобі поталанить і ти залишишся живий. Добре! Оріся твоя від щастя на «сьомому небі». Ну, і ми з мамою також. Але тобі майже не вдасться уникнути контузії або поранення. Там усі контужені! А що це значить? Порушена психіка! То щонайменше! Барабанні перетинки полопаються! Бачиш, як москалі несамовито гатять зі своїх гармат!? І ти станеш напівглухим. Очі твої будуть атаковані шрапнеллю та ще глиною, піском, трісками деревини. Добре, коли очі вбережеш. А поранення... Воно ж різне буває... От шугане тебе осколками, маленькими такими, ледь помітними, але злучими і гострими, і прошиє увесь живіт... І що? Повстромляють тобі різні трубки і будеш з ними ти ходити довго-довго.... Так довго, що навіть терпеливій твоїй Орісі може усе те набриднути... А найголовніше – про тебе усі забудуть! Ніякий ти не герой, а інвалід. Виділять тобі пенсію і сякі-такі пільги... І усе! Забудь дорогу до «білих будинків»! Чиновник вважатиме, що він свою місію виконав і держава з тобою сповна розрахувалась. І при тім, він, чиновник, тебе на ту війну не посилав... Утямив!?

– Мда, батько у тебе розумник! – обізвася Забіла.

– Професор наукового комунізму... Але тут я його рацію сприйняв. І справді... Спостерігаю за деякими пацанами, які каліками повернулися з війни... Курва! Так воно і є! Усе точнісінько так, як описав мені батько. От чому я тут. Воїн з мене ніякий. Випала шабляка предка-козака з моїх рук.

– Мої прадіди воювали у Другу світову. Були навіть офіцерами високого рангу. Я їх, правда, не застав у живих. Але розповідей наслухався. То вони... То їхнє життя. Я себе на цій війні не бачу... Воювати, відстоюючи інтереси олігархів? Ні, вибачайте!

– А Україна?

– Україна буде. І без нашої участі.

– Виходить, ми з тобою ніде!? Ми не учасники, де вже там – герої! Паршиве життя...

Віктор знав, що Рогов на межі... Ще крок, ще півкроку – і він розпочне чудити. Таке уже не раз траплялося. Треба негайно змусити його лягати і вимикати світло. Інакше «душевні терзання» продовжаться аж до ранку. А на них очікує дорога. Довга дорога у невідоме.

– Миколо, спати!

– Га?

– Спати кажу!

– Де ми?

– У раю! Майже...

– Але ти, сучара, жартуєш...

Так, світло... Вимкнути світло! Дайте темряву!

Ще хвилиночку з двадцять Рогов щось там комусь «доказував», у чомусь когось «переконував», з кимось вів гарячу «суперечку». Нарешті вгомонився.

«От і добре!» – подумав Віктор і перехрестився.

За вікном сіріло, а у двері вже хтось постукав. Спершу несміливо якимось, з інтервалами і навіть делікатно. Згодом – настирлівіше.

– Хто там? – Віктор зірвався на рівні.

– То я! Міша-бруківка! Збирайтесь!

– Гаразд! Дайте нам десять хвилин!

– Але не більше...

– Та пішов ти! – продираючись крізь ряднину, скипів Рогов.

– Прокинувся!? Вперед, Миколо, і без жартів!

– Які тут жарти? Зрадники ми! Йдемо батьківщину продавати...

Забіла зупинився.

– Миколо, візьми себе в руки. Ми повернемося назад у Львів, коли усе це скінчиться... Усе проговорено і прийнято рішення. Чого ти? Бігом до лазнички і вирушаємо!

У домовлені десяти хвилин впоратись не вдалося. Часу на ранковий муціон пішло удвічі більше. Знадвору нервово нагадували про свою присутність. Двічі...

– Зараз! Йдемо! – реагував Віктор і майже лихим словом підганяв Рогова.

– Та пішли вони...

– От вони й справді підуть собі, і ми залишимося при своїх інтересах...

Слова, здається, мали вплив... Рогов помітно додав у швидкості.

– Доброго ранку... Вибачайте, що трохи змусили вас вичікувати.

– Ой! – обізвався Міша-бруківка. – Нічого страшного! Аби все було добре...

А вийшло воно таки на добре. Їх підвезли на старому «джипові» кілометрів зо двадцять на захід від Міжгір'я. Далі треба було іти пішки. Вже добряче взялося на ранок. Попереду крокував Михайло, котрий – «бруківка», Віктор з Миколою послухно ступали за ним майже крок в крок. Не озиралися, не старались запам'ятовувати місцевість. А навіщо? Їх провідник взяв усе на себе. Єдине, що зауважив Віктор, вони перетнули невелику річку, далі піднялися вздовж потічка, далі – підйом куди крутіший. На якомусь відтинку їх «проковтнув» сосновий ліс. Тут, в обіймах гіллястих сосон і тихої туги дерев за чимось навіки втраченим, почувалися захищеними і в певному навіть комфорті. Під ногами приємно пружинила глиця упереміж з опалим листям та сухими тонкими гіллячками. Проте ліс небавом скінчився. Троє видерлись на ще один пагорб. З нього прогледівался далечінь.

– О, видите! – Міша-бруківка вказав кудись вперед рукою. – Там вже Румунія. Підете за картою і вийдете на потрібний вам готель.

– А кордон? – Віктор навіть озирнувся. – Ми його перетнули?

– Ой! – розплився у посмішці Міша-бруківка. – Давно вже! Той кордон вже нікому не потрібний. Його пильнують так, як у нас кажуть – про око! Ні українці, ні румуни не дуже ним переймаються... Трапляється, що може виникнути проблема. Але то треба знати, куди йдеш і куди ведеш людей...

– Добре, дякуємо...

Вони розпрощалися майже тепло. Кожен був певен, що більше у житті їм не зустрінеться.

– Діставай карту! – нагадав Рогов.

– Що тут карта?! Он вогні бачиш? Йдемо на них!

І справді, усе видно і без карти. А карта може тільки внести путанину...

Кілометрів через три вони дістались якогось села. Уже добре взялося на білий день. Десь тут мав бути потрібний їм готельчик. А далі їх заберуть Оріся з Настею. Вони вже мали виїхати з Варшави їм назустріч. Ось поселяться в готельчику і вийдуть

з дівчатами на зв'язок. Але готель... Готель... Тут вулицею їм назустріч бачать іде чоловік уже старшого віку, а за руку веде, вочевидь – онука. О, треба спитати про готель. Англійська у Віктора поставлена так як треба. Він бо вищу освіту здобував у Англії.

Забіла робить знак рукою і напередіма наближається до дідуся з онуком. Він підшуковує потрібні слова і вимовляє кожне з інтонацією.

«Готель... Готель... Пліз...»

– О, видиш Степанку, навіть по нашому не вміють говорити!

Боже, що вони чують!? Рідну українську! Нехай з певною особливістю, але ж своя...

– Вміємо! Вміємо по вашому... Себто по-нашому... Слава Ісусу Христу!

Дід довго видивляв цих двох. Хто такі? Що за причина? Нарешті зібрався на мову:

– Навіки Слава! А ви звідки будете? Йой!

– З України ми! Ваші сусіди.

– Ага! З України? Йой, там у вас війна йде! А вам готель? Так йдіть вулицею просто, а там за третьою хатою звернете направо. І будете мати.

– Дякуємо! – промовили майже водночас.

– Прошу! Йдіть собі з Богом!

– Рахуй хати!

– Ти рахуй! Ти у нас економіст. Кандидат наук...

Ображатись чи щось там заперечувати не було сенсу.

Одна, друга, третя хата...

Праворуч!

Зелене око готелю.

Усе! Вони вдома!

Де? Де?

«Миколо, ти знову щось ляпнув?!»

– Не звертай уваги, Вікторе! По правді, я чуюсь щасливим. Коньяк ще залишився?

– Ні! Але он крамничка.

– Давай спершу нашим дівкам зателефонуємо. Вони переживають за нас...

– Алло...

– Хлопчики, рідненькі! Як ви?

– Усе гаразд! У готелі!

– Ой, як добре! Ми оминули Бухарест! Скоро будемо у вас! Чекайте...

Рогов відклав телефон і налив собі добру порцію коньяку...

– За що п'ємо?

У радіо якраз транслювались новини. Дивина – українською мовою. Там повідомлялось про кількість ліквідованих російських вояків і скільки знищено їхньої техніки.

Йшов 675 день великої російсько-української війни.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

БАРАБЕРИ

(Повість)
МАРІЯ

(Продовження з № 356)

Кажуть, що до двадцяти п'яти років легінь жениться сам, до тридцяти п'яти його женять баби, а після сорока – чорт. Але чорт женить теж за допомогою баб.

Після того, як Марія Іванчикова йому відмовила, Петро Бойко довго думав та передумував, як би то зробити, щоб її засватати, говорив з її няньом Іванчиком, але той не дуже зрадів такому зятеві, а Варвара ні чути не хотіла.

Петрові пригадалось, як йому розказував Іван Рослик, що закохався у Морчу Зінькову, та так, що гинув за нею:

«Встаю – Морча перед очами, лягаю – Морча перед очами, йду на роботу – бачу Морчу, йду з роботи – бачу Морчу, не годен без неї жити. Не можу їсти, не можу спати, за три місяці – лиш шкіра та кусьтки на мені. Прошу її, благаю: «Виходь за мене, Морчику!» А Морча: «Приходь завтра», «Приходь після завтра», «Приходь через тиждень», «Приходь через два...». Поки 'ня не направив Михайло Косован, – хай 'му буде Царство Небесне! – до старої Гузачки. Прихожу до Гузачки, захожу до хати, а там, Господи, ні не хочу пригадувати, гадина висить на жердці, а в кутку на полиці – біла ворона, на печі – чорний кіт, скрізь висить зілля, скрізь розкладені свічки, горшки, горнята, пляшки та пляшечки, кісьтки з різних тваринок та птиць... Та чого тільки там не було?

– Ти хоч легіню, аби тебе дівка полюбила? – питає мене, навіть не відповівши на моє «слава Йсусу Христу!».

– Та хочу, – відповідаю я старій.

– Я можу це зробити, сину, можу, але тобі не треба цього, якщо вона тебе полюбить, ти не доживеш до сорока, вона зжене тебе зі світу.

– Я без неї сам піду зі світу, – посміхаюсь я гірко.

– Ні, не підеш, завтра ти будеш вільний, розлюбиш, забудеш її, покохаєш іншу дівчину, що живе межі двома водами, і будеш щасливим. Хочеш?

– Та хочу, – відповідаю я!

– Ну, тоді, – каже мені стара, – візьми оцей клаптик зі старого постолу і ось цим ножем вирубай в ньому дірку, а вечором піди до неї, а коли вона вийде за тобою, глянь на неї крізь дірку, а потім йди собі й не повертай погляд, хоча би вона на тебе гойкала. Після того сокотися, щоб не зустрітися з нею дев'ять днів.

Я заплатив старій за пораду, зробив так, як мені сказала і вивітрилась Морча з моєї голови. Через дев'ять

днів приходжу до неї, дивлюсь на неї, і якась байдужа вона мені, навіть негарною здається, хоча була дуже гарною.

– Ой, куди ти ходив, золотику, я тебе чекала, – кинулась Морча мене обнімати, як ніколи не робила дотоді.

– А навіщо ти мене чекала? – питаю я, ніби здивовано.

– Я згідна віддатися за тебе.

– А мені тебе не треба, в мене є дівка.

– Котра? – аж скрикнула Морча.

– Анна Білашиха, – сказав я сам не знаю чому, бо я навіть жодного разу не розмовляв з Анною, і не думав на неї, але так мені прийшло сказати.

Повертаючись від Морчі, я зайшов до Анни, як легінь до дівки. Коли виходив від неї я здав собі справу, що її хата між двома водами – Ронішорою та Сушманом».

«Піду до Гузачки, – подумав Петро. – Вона, кажуть, вже осліпла, але ще допомагає людям».

Наближаючись до хати, в Петра мороз по спині лізе від всього почутого, але стару Гузачку застав сидячи на призьбі. Сидить, чорного kota в подолку тримає й щось шепоче, ніби з ним розмовляє.

– Що, небоже, не хоче дівка виходити за тебе? – запитала його стара, не давши йому ні привітатись.

– Не хоче, – відповів.

– Вийде, полюбить – вона твоя суджена, але щасливим з нею не будеш, довгий час.

– Чому?

– Бо так вам судилось, скоро розлюбить.

– Та нехай, спочатку хай полюбить, а вже після того побачимо...

– Приходь через три дні...

Через три дні стара дала йому якийсь порошок у хустині.

– Пантруй дівку, а коли зустрінеш то посип перед нею оцей порошок, щоб вона перейшла через нього, опісля дев'ять днів не показуйся їй на очі. Через дев'ять днів запитай, чи хоче вийти за тебе.

Коли він через дев'ять днів запитав, чи вийде вона за нього, Марія відповіла, мов її питали щось простеньке:

– Вийду.

І вийшла, через рік у них народилася Маріка, а потім...

Потім вона зустріла Олексу.

Марія заспокоїлася на довгий час. Петро думав, що назавжди, що в них все налагодилось, і що відтепер може бути спокійним, але через три роки, на самий Христу День, коли вирушила пішки до Сигота, між Верхнянкою та Нижнянкою її наздогнав адвокат Годжа і запропонував підвести її бричкою.

Марія спочатку вагалась, бо куди її до фішкаришової брички.

– Ну що ви, молодице? Хіба я з'їм вас? Чого боїтесь?

Марія погодилась.

Адвокат з'їсти – не з'їв Марію, але коли були на Горавицях, вже обцілував й обмацав її груди, а далі заліз під спідницю...

Марія не пручалась, їй було добре, як з Олексою.

Він повів її в Готель «Корона».

Марії навіть і не снилось, що колись зайде в такий люксовий будинок...

І не тільки зайде, а буде в нім щасливою...

І з ким?..

З паном нотарішем...

Та хто б таке міг повірити...

Відтоді Марія почала часто ходити до Сигота, найбільше тоді, коли Петро йшов у бутин, чи в полонину, і весь час їй траплялася підвозка, щоб не бити пішки ноги, і не гаяти часу.

Стояв наче закам'янілий і дивився десь далеко, далеко понад Грицкови, де над трійцею столітніх дубів, що сторожили наче вірні охоронці роздоріжжя, від якого шляхи вели вниз: до Верхнянки, до Коштіля і на волохи, кружляв чорний ворон, немов випущений з Ноевого Ковчега, не знаходячи місця присісти.

«Мабуть, він ровесник з дубами, над якими кружляє, – подумав Петро Бойко, здогадуючись, як йому розповідав старий дід Семен зі Шепуського, що ворон живе понад триста років. – Як і дуби, над якими кружляє. Та що йому прийшло в голову задумуватись над дубами та вороном, він, мабуть, вже прожив свою половину нещасного життя, а далі...».

– Ну, хто його знає? – махнув рукою, наче хотів прогнати невеселі думки, а, може, голос Феді Воронька, який бринів у його вухах:

«Моя Анна теж футилася зі Рішковим легінем, але я його здорово двичі колом по ребрах, ади і тепер нахрамує, а її петлю на шию і на grindу, а вона:

«Йой, не вішай-ня, Федьку, бурше не буду...»

«Не будеш, суко, не будеш, бо тепер тя вішаю!» – кажу їй та тягну, як козу, до grindи.

А відтак витяг ремінь з холошень і бив доки-м не знемуг. Відтоді осялася, ади яка газдиня з неї».

Він теж думав, що Марія осялася, мабуть, розповів їй Олекса про їхню розмову в Потоці Стижеретським, але, ади, почала знову... І з ким? З фішкаришем.

І хтозна, чи дізнався б, якби не Федя Воронько, який зустрів його під Грицковом і каже:

– Я бих тобі щось сказав, Петре, але не смію.

– Та чого не смієш, Фе'?

– Бо тото таке діло...

Петро, від якого хтось поцупив з возарні драчку, подумав, що Федір, щось знає, або навіть помітив, хто вкрав, і навіть зрадів.

– Кажи, Фе', я не удам, що від тебе знаю.

– Знаєш, я, може, і мовчав би, але й сам через таке пройшов, з моєю Анною.

Петро відчув, як гарячий клубок котиться вгору і застрягає в горлі.

Він думав про драчку, а тут, певна річ, про Марію...

Невже знову почала...

Коли?.. Де?.. З ким?.. – ревіла його душа, наче поранений звір.

Ні! Він більше не зможе перетерпіти... Він більше не зможе простити...

– Гайдамашина племінниця, Нуцька, ота розноока, працює прибиральницею в Готелі «Корона», і розповіла Василені Гайдамашиній, що твоя Марія часто зустрічається з фішкаришем Годжою в готелі, він наймає кімнату, а вже там що роблять, ти і сам поміркуй.

Петро окам'янів, наче хтось відібрав від нього мову.

– Марі', правда, що ти?... – запитав її лагідним голосом.

– Що?...

– Що ти... з фішкаришем?..

– Що я?.. З яким фішкаришем?

– З Годжою, сходитесь?

– Де сходимося?..

– У Сиготі... у готелі... у «Короні»...

– Хто тобі таке дурне набив у голову?

– Люди говорять, Марі'.

– Не все правда, що люди говорять!

– Збирайся!

– Куди?

– Йдемо до фішкариша!

– Ти здурів, чоловіче!

– Марі'!

– Що?

– Я тебе ні разу не бив, але якщо тепер не йдеш зі мною до фішкариша, завтра рано не увидиш, як сонце сходить! – промовив тихим голосом Петро.

Таким спокійним Марія не бачила Петра ніколи...

Спокійним і лячним...

Здала собі справу, що він не жартує...

Що він уб'є її...

– Не треба, Петре!

– Що не треба, Марі'?

– Йти до фішкариша, більше не буду... присягаюсь на чім світ стоїть!..

– Треба, Марі, треба, – відповів він спокійно.

– Петре, якщо треба, то треба... я знаю, що як не пійду, ти мене вб'єш... а я не хочу, щоб ти брав гріха на душу, я йду з тобою, але опісля накладу на себе руки, моя душа й так занапашена, – відповіла Марія спокійно...

Петро відчув, що вона теж не жартує...

Що вб'ється...

А дитина?!...

Господи, яке кляте оце життя!

(Далі буде)

Микола КОРНИЩАН

ПАРАДОКС

(уривок з роману)

(Продовження з № 355)

11.

Уже в моїй оселі розумію його з півслова. Осібно, коли, незважаючи на всі мої перестороги, завзято домагається свого. Змушує почуватись виснаженою, бо складається таке відчуття, що останнім часом він тільки те й робить, що чинить на перекір. Навіть і в моїм домі. Навіть і зараз, коли день добігає кінця. Коли, сидючи в кухні, обставленій нашвидкуруч, витаємо в якимсь дивнім ароматі. Бо всередину просякає запах мускусу. Пахне лісом та чимось, що нагадує якусь прозору безодню. Чимсь, що наводить на думку, буцімто змінилось вже все. Змінилось докорінно. Хоча й надалі він поводить досить люб'язно. Дає розуміти, що не прохопиться уже ані словом про те, що наодинці мені не з'ясувати аніяк. Ба навіть я ладна закластися, що і далі мовчатиме, якщо посмію згадати йому те, тодішнє життя. Або принаймні умовлятиме нехтувати усе це, змушуючи, таким чином, відчуватись надто безпорадною. Без сили спромогтися протестувати, старатися дійти якраз тієї думки, яка засвідчила б, що врешті-решт ми сходимось на одному. Даємо собі раду у всіх наших подальших затіях грати тільки за спільними правилами. Хоча моя затятість ще й досі доволі примітна. Хоча аніяк не можу схаменутися. Осібно тепер, коли замічаю в його жаскому погляді щось доволі погрозливе та злобливе. Те, що змушує відчувати себе ніби піддослідною, якоюсь іншою та по голову зануреною якраз в те, що діється зі мною тільки через його волю. Відбувається спонтанно, хоча й здається, що третируючи будь-які забобони, я здатна давати сама собі раду. Здібна на все, стверджую, намагаючись опанувати себе. Вмощуюсь зручніше та враз підозріваю, що, відколи ми повернулись, він ще не зронив жодного слова. Застиглим поглядом вдивляється у вікно, в якусь буцімто несусвітню даль. Або, може, тільки розглядає всі ці узори, намальовані на склі. Тільки якісь удалі відблиски одного лишень повітря, сповненого яскравих барв. Та вже перекося зводить очі на щось інше. Дивиться невідривно в мій бік, силкуючись начебто й надалі не переривати

плин своїх, хтозна-яких думок. І все це діється якраз теперечки, коли я підвожусь та заходжусь нишпорити у шухляді. А потім сновигаю туди-сюди, тільки щоби викликати увагу. Прочиняю двері, бо замічаю, що повітря всередині стає занадто сухим. До того ж щось доволі прозоре в покрасі якогось металевого блиску, здається, доводить аж до повної виснаги. Але як би там не було, скориставшись із того, що знаю його поруч, не переводячи дух, доволі принагідно продовжую ту ж саму гру, яка врешті-решт знаю, що повинна б стати чимось на зразок нашої спільної візії.

Отож, у ролі щедрої господині, виставляю на стіл тарілки зі шматками запеченого сиру, салямі, тефтелі з нуту, кілька ще доволі свіжих помідорів та, очевидно, хліб. Розташовую усе це якомога швидше, а потім дістаю ще й потрібні прилади. Усміхаюсь та вибачаюсь за те, що не надумала раніше запропонувати йому вечерю. Але він, здається, навіть і не слухає мене. Таким чином, щоб привернути його увагу, запитую чи не потребує ще дечого. Але не одержую жодної відповіді, що змушує думати, що йому до вподоби усе те, що я йому запропонувала. Ба більше того, вбачаю, що куштує все, а наприкінці просить чашечку кави без цукру та молока. Сповіщає, що спуститься на декілька хвилин у сад, що перед будинком; місце, де має намір палити. Але кажу йому, що, якщо йому це завгодно, то може палити навіть і тут. Точніше, пояснюю, що на балконі я влаштувала спеціальний куточок для чогось подібного, хоча й оголошую себе запеклим ворогом тютюну та будь-якої іншої омани цього роду, без якої можна жити дуже добре. Долучаю одразу ж, аби не сприймав усі ці мої мислі, мов якісь лекції етики. Кажу, що не примудрююсь навчати його, а просто виражаю свою точку зору щодо певних екзистенційних аспектів, якими можна нехтувати досить легко. Але, майже перечу самій собі, розуміється, що осібні рішення не коряться ніяким здогадам, продовжую вибачатися та наводити інші резони, плюси та мінуси, щодо інших вад. Як, наприклад, алкоголь. Алкоголь, повторюю, завбачаючи, як посміхається, бо знаю, що він всякчас відмовляється від чогось подібного. Каже,

що не міг би мислити так, як мислить зараз, якби піддався чомусь подібному. Отож знецінює будь-яку випивку, тільки щоби залишатися повік тверезим, висвітлює, коштуючи свою каву, ще доволі гарячу, спостерігаючи, як я імітую його жести, бо, складаючи йому компанію, я також смакую свій зелений чай, навіть якщо він дещо сатирично викладає мені незмірну різноманітність різних видів цієї наливки.

– Зелений чай Гавана, полуниця імператора, лавровий розсип, перлина океану, з гранатом та лимоном.

– Та йди вже ти! – не витримую його глузувань.

Підвожусь та невдовзі повертаюся з повною тарілкою печива.

– Серйозно? – завбачаю його здивування. – Інші форми, за винятком цих шахових фігур, ти не могла вгадати?

– Краще мовчи та спробуй їх, і скажи чи вони тобі до вподоби.

– Занадто добрі, – описує моє зусилля якомога явно. А потім звільняє тарілку від ще кількох фігур, мов якийсь пристрасний гурман, що, враховуючи його фізичну будову, я знаю, що це неправда.

– Вони з горіхами та фундуком.

– Подобаються, – каже, не відриваючи очей від маковиків, що перед ним.

Пробує кожну форму, хоча всі вони однакові на смак. Навіть того ж відтінку, білого наче масло. Однак, як би не силкувався створити враження, що його цікавить лише акт дегустації, підтверджений похвальними епітетами щодо моєї спроби, здається геть-чисто розгубленим або, скоріше, зануреним у якісь думки, що викликають явне занепокоєння. Бо є щось у всіх цих здавалося б природних його жестах, в наглих рухах його рук і в тому, як він іноді дивиться на мене. Щось, що видає якусь апатію і навіть ненависть до всього, що з ним відбувається зараз. Цими годинами, після повернення до мого дому, відколи переконала його, що поки що буде краще, якщо залишиться тут на ніч, бо зараз, після 18:00, до міста немає жодного поїзда. Останній, той, що вирушає за дві станції звідси, тобто з Відану, прибуває до нас о 16:45. Стоїть тут досить довго, як правило, більше 15 хвилин, оскільки чекає на поїзд, що приїжджає з міста, який, як і той вночі, той, що повертається лише наступного ранку, завжди запізнюється, пояснюю йому якомога ретельніше і бачу, що він розуміє усе. Знає, що не може нічого змінити. Не може ігнорувати мене та не може йти вже аніде. Бо, кажу йому, в цю пору року єдиний мотель, де підозрюю, що планує заночувати,

закритий. Уточнюю, що його власники вже не тут. Вони приїжджають лише зимою, коли відбуваються певні спортивні змагання, і коли більше місяця місто наповнюється чужаками, які приїжджають сюди з усього світу. Іншим разом, в інші місяці, кажу, що тут нікого не зустрінеш. Виняток становлять лише працівники сфери постачання та кілька пенсіонерів похилого віку, єдині мешканці, до речі, цього куточка світу. Потім описую інші аспекти, пов'язані із цими місцями, але помічаю, що мої слова не цікавлять його, бо він не перебиває мене, як іншим разом, питаннями, що виявили б можливий інтерес з його боку. Отож, не каже нічого, і це змушує повірити, що він поступово починає розуміти єдину незаперечну істину, той факт, що без мене він не зможе піти звідси.

Ба більше того, буркоче щось недоступне. Видно, вдається до тих самих зайвих кепкувань, значення яких не можу розпізнати вже аніяк, бо шепоче щось незрозуміле, якоюсь іншою мовою. Здається, що все, що говорить лише для себе, виказує на якійсь північній слов'янській, а не на західній мові, якою спілкуємось, коли обговорюємо найефективніші шахові партії. Та ще припускаю, що поза всіма цими підтекстами, так чітко виведеними навіть ще й з того, як він виглядає зараз, таїться якийсь страх. Його страх перед невідомим. Пригноблене почуття, приховане досить добре, але недостатньо, щоб не розуміла, що насправді це єдина думка, яка дійсно мучить його в ці моменти. І до усього цього можна додати ще й мої настирливі наполягання, щоб прищепити йому думку, що він зовсім інший, відмінний від того, ким гадає, що є.

Він такий же, як і я. Як ота, ще відтоді. Скільки б не норовив ухилитися та як би завзято не заперечував цю істину, кожен раз, коли обговорюю наше життя з тих пір, я переконана, що десь, у найпотаємніших куточках його розуму, криється саме те, що доводить, що я маю рацію. І хоча ніколи мені не зізнається, я знаю, що і він також задає собі десятки питань щодо цього існування. До якого, звісно, як вже доводила незліченну кількість разів, додається безліч чітких доказів, а також певні акти сьогодення, ці так звані повороти долі, які, чесно кажучи, не є нічим іншим, як продовженнями певних дій того періоду. Своєрідне закінчення всього, чого ми не змогли досягти. Отому ж принаймні зараз ми маємо можливість продовжувати певні дії.

(Продовження на 32 с.)

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

БЕРЕЗЕНЬ

2 березня

- 83 роки від дня народження Івана Непогоди (1941-2014) – українського поета, одного із засновників Союзу українців Румунії, першого його секретаря.

- 81 рік від дня народження Василя Цаповця (1943-2013) – українського письменника, перекладача, голови Сучавської повітової філії Союзу українців Румунії.

6 березня

- 87 років від дня народження Віргілія Ріцька (1937) – українського письменника, фольклориста, етнографа та викладача.

9 березня

- 49 років від дня народження Івана Гербіла (1975) – українського дослідника та публіциста, доктора філологічних наук, викладача Клузького університету, головного редактора часопису «Curierul ucrainean» та голови Клузької філії СУР.

19 березня

- 85 років від дня народження Юрія Павліша (1939-2020) – українського письменника, учителя та культурного діяча.

22 березня

- 114 років від дня народження Гаврила Клепуша (1910-1990) – українського письменника Румунії.

25 березня

- 47 років від дня народження Міхаєли Гербіл (1977) – українського публіциста та перекладача, доктора філологічних наук, викладача Клузького університету, головного редактора журналу «Ecuri ucraiene».

30 березня

- 74 роки від дня народження Миколи Корсюка (1950-2020) – українського письменника, літературознавця, університетського викладача, першого головного редактора дитячого журналу «Дзвоник».

ПАРАДОКС

(Продовження з 31 с.)

І найбільш показовим прикладом у цьому плані є, звичайно, наші шахові матчі. Більшість яких починаються як і раніше та доходять аж до того кроку, при яким тоді закінчувалося все. Зараз, однак, останній чи передостанній крок продуманий дещо інакше, бо ж уздривається інший кінець. Партії тривають дещо довше, ніж тоді. Шукаємо інші можливості й навіть досягаємо якоїсь складності, майже незрозумілої звичайним розумом. Так само, як відбувається ще й зараз, коли граємо в нову гру і коли слухаю, як він розповідає про своїх віртуальних супротивників.

– Не супереч, а ігноруй їх. Щоб не опуститися на їхній рівень, – дораджую йому, коли він обговорює обмін повідомленнями на сайті.

Але, після моєї примітки, виявляю, що не висловлює жодної думки, а просто киває головою,

даючи зрозуміти, що він робить якраз це. Або, може, такий спосіб поведінки, дещо іншої, ніж іншим разом, можливо, що є тільки чітким підтвердженням підозри, що вже відчуває себе переможеним. Знає, що звідси не може відійти аніде. Знає вже все, коли починає описувати небо. Ці білі хмари, мов гашене вапно, що видніють десь вдалині. Зберігають ті самі форми та залишаються в одному і тому ж місці вже більше трьох годин. Досить дивне явище, майже потойбічне, але часто зустрінете саме тут, у моєму місті. Осібно цими літніми вечорами, коли майже нічого з того, що можна бачити, не здається правдивим. А, швидше за все, намальоване, уявлене або придумане лише для того, щоб зробити можливим будь-яку сторонню присутність. Мов і його наявність; тут і тепер, пояснюю і кажу йому, що в деяких випадках небо не є нічим іншим, як тільки нашою ілюзією. І те, що зараз все здається майже скам'янілим, звичайно, завдячується тільки його теперішньому стану.

(Далі буде)

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 356)

Один тільки раз завела Ірина бесіду про шлюб, а Ремус відповів їй, що справді треба їм обміркувати цю проблему й зараз же перейшов на інше. Відтоді минуло півтора року й нічого. Їй було незручно вдруге нагадувати про це і, зрештою, якщо вони люблять одне одного і є між ними згода у всьому, якийсь папір, що свідчить про їхню єдність, виявляється зайвим.

Але одного разу в школі Ірину здивували слова однієї старшої колеги, викладачки румунської мови, котра, усміхаючись, сказала їй: «Ти, певне, помітила, що наш секретар просто пожирає тебе очима. Але я відбила йому охоту: Уважай, Славку, та будь розумний, бо викладачка Ірина Січак заміжня; то нічого, що товариш офіцер зветься Мушат, а вона Січак. Буває не раз, коли після одруження кожен зберігає своє попереднє ім'я – чоловік своє, а дружина своє дівоче. Так що не забувай: офіцер має пістолет!..» – засміялася вона голосніше. Дивно, думала Ірина, хто розголосив, що вони одружені? Невже таки Ремус?

Того дня після відходу Душіци Ірина нагодувала дівчаток, поклала їх спати після обіду і, щоб заснули, як завжди, розказувала їм казку. І оскільки закінчила всі відомі їй казки, а близнючки вимагали кожного разу нову казку, Ірина вигадала справжній казковий цикл: **П'ять друзів** (герої якого Пес, Півень, Кіт, Лис та Миша); друзі переживали різні пригоди та небезпеки, а то й конфлікти між собою; приміром, коли не було що їсти, Лис підстерігав вигідний момент, щоб напасти на Півня, а Кіт – піймати Мишу. Але кожного разу Пес рятував їх і наводив порядок. Дівчаткам дуже подобалися казки, а Ірина розказувала їм довго, доки засинали і після обіду, і ввечері.

А тепер, нетерпляче очікуючи Ремуса, щоб розказати йому про зауваження викладачки румунської мови, Ірина подумала скоротити оповідь:

– І раптом Кіт скочив і піймав Мишу.

– Ні! – закричали Марія й Марта. – Не піймав! – а Марія навіть почала плакати.

– Підождіть, – зауважила Ірина. – Піймав, але не з'їв, бо Пес рятував Мишу й посварив Кота.

– Песик має добру душу, – зробила Марія висновок і від імені своєї сестри.

А Ірина, як завжди, продовжила казку із щасливим фіналом, доки її дочки позасинали, зачаровані приго-

дами їхніх улюблених п'ятьох друзів. Ірина мило дивилася на їхній спокійний сон, раділа щаслива, що дівчатка ростуть здоровими й думала, що, сповнивши три роки, настав час дати їм до дитячих ясел, а звільнивши Душіцу, заощадить гроші на інші хатні потреби.

Коли прибув Ремус з роботи, Ірина застелила стіл, і вони сіли обідати. Потім вийшли пити каву в хоромах, бо Ремус курить при каві й не годиться курити в кімнаті, де сплять близнючки. Ірина розказала йому про свою розмову з викладачкою румунської мови.

– Ось таке про нас говорять люди... – закінчила вона. – І, може, треба вже якось в'яснити цю ситуацію, ні?

Ремус вкинув недокурок в осадок кави і сказав спокійно:

– Та нема що в'яснювати. Я цікавився у спеціалістів і довідався, що справа набагато складніша, ніж ми гадали. Насправді ти одружена з доктором, – Ремус уникнув назвати Віктора по імені, – і якщо ми одружимося, ти будеш двошлюбною, а я причетний до двошлюбності, за що обоє опинимося в тюрмі. Так що залишмо ситуацію такою, якою вона є. У нас діти, хата, живемо непогано, чого нам ще треба? А людям рот не заткнеш, хай теревенять.

Ремусові слова спантеличили Ірину і певною мірою протверезили. Хай справді буде так, як каже Ремус. Вона не втопилася і продовжує бути законною дружиною лікаря Віктора Доріна. З Ремусом втекла світ за очі й осіли вони в цьому місті, мають дві чудові донечки, мають помешкання, живуть, слава Богу, по-людськи. Все це правда. Тоді, що саме так сильно збентежило її в Ремусових словах? Його відвертість? Можливо. Не сподівалася вона на таку розв'язку. Може, і це. Але перш за все його холодний, ніби байдужий, відчужений тон, яким висловився він про їхнє життя, про їхню любов.

Приголомшена Ірина воліла мовчати в той момент, щоб не сказати щось недотепне. Невже вона помилково витлумачила Ремусові слова? Може, Ремус повернувся втомлений з роботи й тому його слова здалися їй якимись чудними.

З кімнати почулися дитячі голоси.

– Прокинулися Марія й Марта, йду до них.

– Іди, – сказав байдуже Ремус, – а потім принеси стаканчик вишняка, якщо ще є.

– Є. Зараз принесу. А потім одягну дівчаток і вийдемо трохи в місто, хочеш?

– Атож. Прогулянка завжди корисна.

У кінці квітня дні були світлі, сонячні й теплі. Вранці о шостій Ремус поспідав якось квапно, поцілував Ірину й поспішив до пікету.

(Продовження на 34 с.)

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Продовження з 33 с.)

О сьомій прийшла Душіца.

– Цілую руку... – сказала дівчина тихо.

– Доброго ранку, Душіце. Сьогодні автобус прибув вчасно, не так?

– Так... Панночки ще сплять?

– Сплять. Ти ж знаєш, що вони досипляють до дев'ятої, а то й пізніше. Їхній сніданок поставила я, як завжди, в духовку, щоб був теплим. У горшку, що на плиті, – кава з молоком. Можеш снідати й ти з Марією та Мартою.

– Спасибі. Я їла вдома...

Ірина збиралася до школи. Цього разу її сумка важча, бо в ній, крім її речей, ще й 32 зошити контрольних робіт учнів шостого класу. Вона припасувала сумку на велосипед, сіла й поїхала.

Хоч ще рано, але в місті вже людно. Одні спішили на роботу, інші – до школи чи на базар. Ірина пригадала, що закінчилася картопля. Нічого, купить, коли повертатиметься з Пожежени. Тепер вона спішить, щоби доїхати вчасно до школи.

Коли якраз виїхала з міста, Ірина незадоволено помітила, що роздулося переднє колесо. Вона зіскочила з велосипеда й констатувала, що шина була розрізана – мабуть, вона наїхала на якусь бляху чи на скляний осколок. Погано те, що в даній ситуації Ірина не могла продовжувати дорогу і була змушена повертатися. Вирішила швидко поїхати додому, щоб залишити велосипед і, може, встигне піймати автобус, якщо ні, то хоч би якийсь віз.

Ірина дійшла додому спітніла, залишила велосипед у шопі, а важкий стос зошитів вирішила вже не брати з собою – понесе учням завтра. Зайшла квапно до хати, відчинила двері кімнати й окам'яніла на порозі – в ліжку борсалися Ремус і Душіца. Ремус відвернувся і, засапаний, кинув Ірині гнівний погляд:

– Забирайся геть звідси!

1970.

Лікар Віктор Дорін повертався з двотижневої відпустки «ракетною». На пристані Сфинту Георге ждав його Євстахій. Лікар потелефонував йому з Бухареста (мав нарешті й диспансер свій телефон) і попросив, щоб Євстахій прийшов на пристань о другій годині, бо приїжджає «ракетною» і має більше багажу. В столиці Віктор купив собі кілька речей і подарунків для Ілаша, для Аспазії та Чезара, а також для їхнього сінка Михайлика; не забув і своїх сестер Домку й Веронцю. Віктор купив і чотири місткі чемодани зі штучної шкіри; у

ці чемодани вкладе він усе своє «майно» – одяг, взуття, книжки й власні медичні інструменти, а головно набір малої хірургії, подарований йому професором Кипайлом. Віктор вишле чемодани до Златни поштою; на пошті приймуть, бо чемодани мають замочки, але він ще купить зі сільського магазину кілька метрів полотна «Америка» й попросить тітку Марію, щоб пошила з нього обгортки для чемоданів, на яких він напише адресу.

Хоч виграв конкурс, унаслідок якого був призначений лікарем дільниці Златна і від першого числа наступного місяця, тобто через одинадцять днів, повинен з'явитися на роботу. Віктор відчував гірке незадоволення. Певна річ, що його тішило повернення в рідне село через стільки років (уявляв, якою гордою була би його мати, знаючи нарешті свого сина *доктором* у Златні!), але в той же час охопив його сум, через те, що покидає улюблені місця й хороших людей, серед яких почуває себе, як серед рідних. Але його незадоволення мало ще й іншу причину: Віктор не був згідний з практикою призначати лікаря на якусь посаду внаслідок «конкурсу досьє», а не внаслідок справжнього конкурсу, в якому може переконати комісію спеціалістів, що саме він заслуговує зайняти ту посаду. Здивували його слова професора Кипайла, котрий, будучи заступником міністра охорони здоров'я, сказав йому: «Шановний докторе, нема причин тобі хвилюватися. Буде «конкурс досьє», тобто підпор і хабарів. Твою підпорою – це я, а хабарем будуть три кілограми чорної ікри, принесені тобою з Дельти». Він, розуміється, приніс і був призначений лікарем у рідній Златні. Але задоволення було б набагато солодшим, якщо його призначення мало б відбутися внаслідок справжнього конкурсу. А тепер, хоч призначення все ж таки радувало його, Віктор відчував подібне незадоволення, як під час партії покеру, коли лейтенант Мушат або директор Бобенко обманювали партнерів.

Віктор покинув «ракету» разом з кількома катирлезчанами, котрі запропонували йому нести куплені чемодани. На понтоні зустрів їх Євстахій.

– Ану, Євстахію, візьми два чемодани, а я два. Вам, люди добрі, дякую за допомогу.

– Лишіть, пане докторе, понесемо вам їх додому – вони неважкі, а нам все одно по дорозі. А Євстахій хай допоможе Гасанові, бо в нього важка ноша.

– Ну й добре. Дякую вам ще раз. Євстахію, є якісь новини, скільки мене не було?

– Та є дещо, хворих не було в диспансері, але Павлова Глікерія народила дівчинку, а тьотя Аглая упоралася без вас. І помер отець Владімір.

– Що?! – зупинився Віктор і вхопив Євстахія за рукав. – Помер отець Бутояну? Коли?

– Помер, пане докторе, – підтвердили й решта його супутників. – Тиждень тому. Ольга каже, що вдавився куснем курячого м'яса.

– Ви що?! Таки-так?
– Справді таке сталося з нашим попом, пане докторе.

– Євстахію! Чому вчора, коли говорили ми по телефону, не сказав, що помер отець Бутояну?

– Я подумав, що ви все одно приїдете сьогодні, так що...

Певний час Віктор ішов мовчки, потім заговорив тихо, ніби сам до себе:

– Хай з Богом спочиває...

– А служили п'ять попів, пане докторе. Прибули з монастиря Кокошу й поховали нашого попа на подвір'ї церкви біля його мами. Та якщо подумати, й піп Владімір у його 88 років, певне, не був уже в силі довго служити. Поки що залишився в нас на якийсь час один із тих п'ятьох попів, котрі прибули з Кокошу.

– Монах?

– Таж монах.

Віктор пригадав, що говорив з отцем Владіміром Бутояну в день перед тим, як поїхати в коротку відпустку. Отець виглядав привітно, але й заявив ледь меланхолійно, що сповнив 65 років служіння. «Ось, шановний докторе, як невблаганно й швидкоплинно тече час... Наче вчора було, коли в Чернівецькому соборі...».

Коли дійшли до церкви, Віктор зупинився й подивився почерез паркан на свіжу могилу. Його супутники помовчали хвилину, а тоді знов заговорив Гасан:

– А яка довга служба була, пане докторе! – дивувався він. – Ніколи не бачив такого! Попи несли труну на своїх плечах і тричі обійшли навкруг церкви. Було гарно, нема, що казати.

– Мені дуже жаль отця Владіміра. Хай з Богом спочиває!

– Хай спочиває. Але щоб ви знали, пане докторе, що піп наш мав дуже жалючий язик, – не втерпів хтось із тих, що супроводили Віктора.

Він не відповів на недотепне зауваження, а коли дійшли до двору Вареників, Віктор подякував супутникам:

– Спасибі вам, люди добрі! Дякую й тобі, Євстахію, а тепер іди до диспансеру, невдовзі прийду і я.

Марія зустріла Віктора біля хвіртки, дивуючись, що він приніс стільки чемоданів.

– Подождіть, допоможу я вам. А що маєте в тих валізах?

– Вони порожні, тітко Маріє. Лише в цьому є кілька речей.

– Порожні?

– Ну, так. У ці чемодани вкладу все своє «майно», бо невдовзі я покину Сфинту Георгіє. Переводжуся звідси...

– Ви, видай, жартуєте, не так?

– Ні, не жартую.

– Йой, пане докторе! Не йдіть нікуди! Нас кому залишаєте? На чії руки? На Євстахієві?..

– Прийде хтось, бо не залишиться село без лікаря. Власне, повинні прибути два лікарі, тобто ще й педіатр.

– Та коли покидаєте нас? Ой, пане доктор, злу вістку почула я від вас! Казала я своєму Матеєві, що мала-сми поганий сон, і ось сповнився...

– Нема чого сумувати, тітко Маріє, бо через стільки років нарешті повертаюся додому, буду лікарем у рідному селі.

– Е, коли так... Але ми скучатимемо за вами.

– Обіцяю приїжджати щоліта на тиждень-два – загорати на морі, порибалити й схочу жити у вас, якщо приймете.

– Дуже радо, пане докторе, приїжджайте. Але тепер нам жаль, що ви відходите. Ось дві вістки погані одна за одною. Чули, що помер піп Владімір, ні?

– Сказав мені Євстахій. Який нещасний трафунок!

– Ну, так, бо дурна Ольга недоварила курку. Стару курку треба варити щонайменше дві години, доки відділяється м'ясо від кісток. Бо бідний піп, у його вік, звідки мати йому хороші зуби? Не міг, мабуть, розжувати й удавився – застрягло м'ясо, бідному, в горлі. Чула я колись, що ще сталося комусь таке. Розказував Матей, що, коли служив він у війську, капрал не зміг проковтнути кусок баранини і задушився. Бо якби були б ви тут, наш піп...

– Це дуже небезпечний випадок, тітко Маріє, бо людина, якщо не діяти моментально, гине задушена. У такому разі я не міг би врятувати отця, бо доки мав я прийти з диспансеру, мало бути запізно. Тільки якщо був би я в ту мить таки біля отця, але й тоді не знати чи... Мені дуже жаль його. Нехай з Богом спочиває!

– Ольга каже, що вдарила попа кілька разів кулаком і в спину, і в потилицю, але дарма. Най 'го Бог простить, бо має за що...

– Ви про що, тітко Маріє?

– Пробачте, але подумайте й ви: старий чоловік, а сплутався з Ольгою, котра...

– Е, тітко Маріє, про що тільки не плеще сільський язик...

– То правда, але теж правда, що нема диму без вогню... Крім того, хвалилася й дурна Ольга. Та прости мені, Господи, бо не мені судити попа – має грижу Отець Небесний. Але піп Владімір називав нас всяко у своїх казаннях, що аж відхотілося йти до церкви.

Віктор пригадав останню їхню зустріч, коли отець Бутояну обіцяв розказати йому про страшні моральні речі, вчинені жителями Сфинту Георгіє. «Але по імені не назву винуватців, бо зізналися вони під епатрихіллю, тобто під час сповіді, а тому мені заборонено викривати їх. Представляю вам, докторе, лиш явище як таке, щоб ви не гадали, що життя простої людини теж просте...». Але не встиг...

(Далі буде)

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

НОВІ ЧАСИ

(Уривок з роману «Дикий рай»)

Одного разу прийшов Федун до Петра Довгана, бо робив перепис людей і худоби, та й питає:

– А ти, Петре, на яку фену держиш кози, коли маєш корову та й уці?

– На хосну і на красу! – пожартував той.

– Яку хосну маєш із них, бо всюди напинають¹ шию та гризут усе? Страшно лихі та несупокуйні, не як уця.

– Най будуть, я їх люблю! Дисципліную, коли веду їх у брост, а у хліві они сидят сяті, бо заязані за бороду, – пожартував він знову.

– Держу їх для дітей, Васи'. Сире козяче молоко для малих – небесна манна, а головно тепер, у сес голод, коли тільки усяких хорей є усюди. Їдят будь-що, дають молока ціле літо, котре змішую із овечим, подеколи із коровлячим, та Василина парит 'го на сир, бо уці не даю у сес час у полонину, бо не маю лиш три. Най пасут на городі, бо і так не є што косити та й діти мають заняття. Не лишаю їх нікуди по хижках до других, аби са не наповнили якоїс пошесті, доки не пруйде ся біда. Кози купив ще муй тесть, най буде прощений, для дітей, ще коли рускі проходили суди із фронтом та забрали корову для їх кухні. Доки уросла теличка, добрі були на молоко. Добрі й тепер. За ото їх і держу, – пояснював Петро.

– Як вижу маєш і свиню...

– Маю шулдака². Не є ситий, бо не є мелаю, ані обметиць³. Але для нас буде добрий на заріз, як і сесі два барани.

– Як видко, ти у сес час великий газда, куркуль...

– Ей, великий! Колочу і я, як можу, бо і фамелія⁴ у мене не мала. Сім душ, котрим гія їсти кожного дня. Ци маєш удки, ци не маєш, діти просят, – пояснив Петро Довган та глянув недовірливо на зацікавленого сільського «писаря».

– А ліс сес твій, такий файний?

– Муй. Я его засадив із Васиринов та й дітьми іще перед війни, аби не рваласа там пустиня, де не росло нічо, окрум терня і папороті. А што?

– Нічо. Лиш звідую⁵...

– Файний. Росте, як ростут і мої діти із ним. Помали, але надійно.

– Та чім годуєш всі сесі здохляки? – запитав той заздриво, бо свиней рідко хто тримав тоді.

Бараболі, гарбузів та кукурудзи не було ніде. Хіба у багачів від попередніх років було зерна, котрі у той час розбогатили ще більше на плечах бідняків. Вони за миску кукурудзи на дві мамалиги хотіли день роботи. Не було по-справедливому, але люди раділи й тим. Згоджувались і за таку зарплату, щоб якось вибратись із голоду.

– Ніякі «здохляки», а наші дорогі маржинки, котрі нас годуют та пуддержуют! – обурилась Василина, котра прийшла годувати кабана та втрутилась у їх розмову. – Як бих мотали сес час, аби не они? Боже дай, аби було лиш мирно!

– Чім годуєме? Шушеницями із дичок та лісниць, строгом⁶, зером, буковим жиром, жолудями, пудбіллям, жаливов, листям із капустріпи⁷, котрі сушимо і на зиму, бо бурачку не є. Ліс родит кожного і в сушу, лиш гія постаратиса та ходити за ними, де млаковисті міста. Правда, не є легко! Але, не є што діяти. Мусай якос прожити! – пояснював Петро «гостю».

Федун не відповів, тільки відклонився заздрісно та пішов до інших хат тягнути людей за язика.

– А што шукав сес хвалихвуст туй та звідував і за ліс? – запитала зразу Василина.

– Ей! Записував усі живі диханія, што маєме коло хижі. Із сільської хижі⁸ его прислали, – відповів неохоче її муж.

– Слухай, Петре, мені са видит, што сесі писарі не ходят по хижках для людського добра. Хтозна, куди они тягнут? Уважай та не розкривай раз-два перед ними свою душу!

– Не журиса, Васили! Так було і давно. Хотят знати кулько людей залишилося у селі поза войнов.

– Ци може – кулько маржин могли би забрати уд людей... – додала невдоволена жінка, бо завжди мислила інтуїтивно, поступала практично й говорила прямо.

¹ Напинати – протягати, піднімати, напружити.

² Шулдак – молодий кабанчик.

³ Обметиці – висівки.

⁴ Фамелія – сім'я, родина, фамілія, рід.

⁵ Звідувати – питати, цікавитись.

⁶ Строг – дрібне сіно із насінням, що випадає під яслі або під стіг.

⁷ Капустріпа – ріпа.

⁸ Сільська хижка – сільрада, мерія.

* * *

Після голоду почалися різні соціальні переми. Одні боролись за давній західний режим, другі за новий, східний. Лала, як і її ліс, печери та звори у цей час наповнились різними людьми, котрих давно називали розбійниками та опришками, а тепер – партизанами.

У політичній боротьбі одні переслідували других, змагались між собою, кожний за свої інтереси. Та хоч минуло уже три роки, відколи погасла війна, за Вєрхом ще довго було чути стрілянину та вибухи гранат. Люди почали боятись та обходили той ліс і Лалу, а головню жінки, до яких, як і під час війни, чіплялись різні негідники.

Ховались там і всякі полонені, тюремні втікачі, біженці та служителі греко-католицької церкви, різні політичні діячі, і ті, що не хотіли коритись новому режиму. Жили у вапняних печерах та й у тайних галереях під руїнами давньої фортеці й монастиря, що були побудовані для оборони у давні часи.

Деякі, щоб не бути ув'язненими в Гирлі, Сиготі чи Аюді, воліли жити у диких суворох лісових умовах, але на волі й серед природи.

Люди із того краю села, що ходили ранком при росі у Сіянку⁹ по гриби, розказували, що донедавна виділи там свіжі людські сліди, що щезали у гущаку. Подеколи натикались і на незвичайних волохатих «оброслих» людей, як говорили вони, «диких», котрі, як і вони самі, шукали ранішніх грибів та, побачивши сторонніх, скоро пропадали у хаші, де ховались, як від нечистого.

Раз злякавшись, люди більш не заходили у ті краї, хоч і родило там безліч грибів на давніх покинутих дорогах і на галявинах. Залишили їх обездоленим лісовим людям, що знайшли притулок у наших лісах, за Вєрхом біля Лали.

Люди між собою тайно розказували та перешіптувались, казали, що, на їх думку, то мамони пригніздила там, другі вважали, що потерпілі від політичних допитів та переслідувань, але ніхто не заходив у деталі й не говорив голосно. Просто люди боялись.

Не раз на різних галявинах серед недоступних гущаків можна було натрапити і на обгороджені грядки та маленькі нивки із картоплею, гарбузами, буряками, капустою, огірками або капустріпою. Навіть і виноградники та муровані криниці, як і яблуні та груші з'явилися на полянках серед лісу. Ніхто не дотор-

кався до них, бо люди, а головню жінки, думали, що то мавки і повітрулі завели собі городці і висаджують різні потрібні їм рослини, «ба ци хто їх сіяв, садив та щепив там? І для кого?..», тому всі їх обминали.

Тільки Лаврик, сусід по межі із Довганом, котрий розвів за Глинницею, де мав землю, буйний грушевий сад, що літом манив своїми соковитими плодами не тільки Довганових дітей і лютих шершнів, але й усіх перехожих, що ходили до лісу збирати хворост, чорниці та гриби, хоч і не жив там, але, закоханий у свій сад, приходив туди майже кожного дня та доглядав за кожною прищепою, як мати за малям: радів їм, розмовляв із ними, посміхався до них. А влітку, коли плоди стигли, сторожив їх та спав на сушні, котру влаштував собі там, щоб не носити важкий врожай додому.

Весною та восени бродив по нашому лісі, шукаючи дички, котрі засаджував у своєму саду, а опісля прищеплював їх. А подеколи прищеплював дички прямо в лісі, «просто так, для красних лісних дівок та прохожих», – говорив він, коли хтось застав його за цим благодійним ділом. Не пояснював багато, робив своє діло тихо і мовчки... Не любив балаканини, був мовчазним, здавалось похмурим, але якщо знайшов розумного зацікавленого співбесідника, розказував гарно і мудро та водив того по всій історії людства. Мабуть, знав він, що знав...

Але тих прищеп стало дуже багато, майже біля всіх доріг і на всіх галявинах, куди пробивалось сонце... Невже він сам зробив це все? Трудно повірити тепер... Але, у всякому разі, цей незвичайний садівник, мабуть, знав «лісних» утікачів та допомагав їм. Захищав їх своїми лісовими прищепами і хтозна-чим ще від переслідувань, полювань того жорстокого політичного режиму, під час якого ні пташка не могла свобідно літати в повітрі.

⁹ Сіянка – засаджений молодий лісок, що став місцевим топонімом, замінивши стару назву *Смереки*, яка своєю чергою походила від назви дерев, що росли колись там.

ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА

Володимир АНТОФІЙЧУК

КНИГА СУДДІВ

Оселившись в Ханаані, землі Обітованій, ізраїльтяни змушені були вести тривалі війни з агресивним місцевим населенням. Про це розповідає старозаповітна Книга Суддів, у якій описано події від смерті Ісуса Навина до початку правління першого ізраїльського царя Саула. Отже, епоха суддів охоплює 1244 – 890 рр. до н. е.

Книга Суддів вказує на причини страждань євреїв від войовничих сусідів, що стало наслідком послаблення їхньої віри в Бога і порушення законів. Водночас вона створює привабливі образи дванадцяти суддів – вождів Ізраїлю, які героїчно боронили свою державу, жертвуючи найдорожчим. Серед них – Дебора, Гедеон, Іефай, Самсон, Самуїл та ін.

Одного разу на Ізраїль зненацька напав ханаанський цар Явін. Його воєначальник Сисара завдав нищівної поразки ізраїльтянам і заставив їх платити велику данину. Протягом двадцяти років вони терпіли тяжке іго, а Господь не поспішав їм на допомогу, караючи їх за зневажання релігійних традицій і легковажне ставлення до законів. Врешті-решт нещасні бранці звернулися до судді й пророкиці Дебори з проханням помолитися за них Господу Богу, щоби Він перейнявся їхнім становищем і захистив від повного знищення. Господь змилосердився над ними і призначив їм за воєначальника Барака.

Дебора наказала Бараківі зібрати десятитисячне військо з числа відважних воїнів і негайно вирушити на битву. Збентежений несподіваним поворотом подій і появою великої кількості добре озброєних грізних ворогів, воєначальник звернувся до пророкиці з вимогою:

– Якщо ти підеш зі мною на битву, піду і я. А якщо ти не підеш зі мною, то і я не піду.

Дебора відповіла:

– Я піду з тобою, але знай: не тобі вже буде слава в цьому поході. В руки жінки віддасть Господь Сисару.

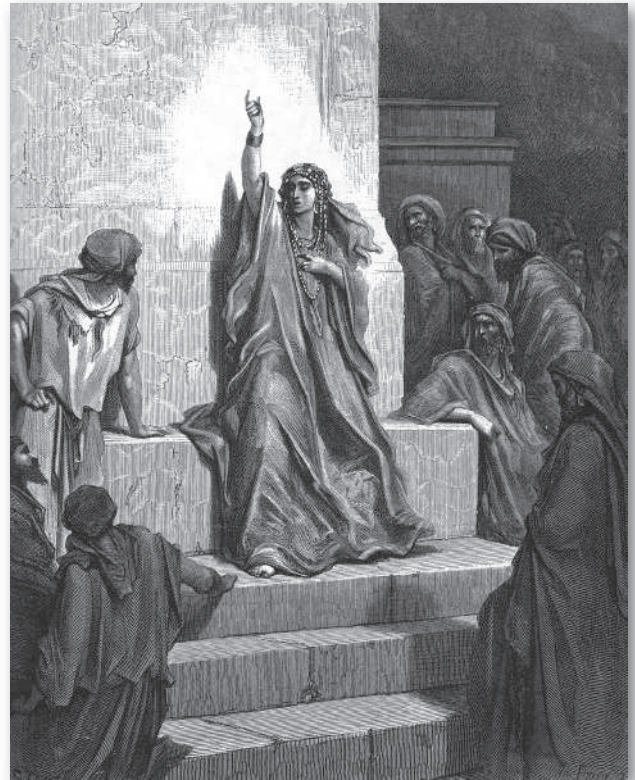
І рушив у похід Барак. А Сисара скликав усе своє військо, зібрав дев'ятсот залізних колісниць і кинув їх у бій. Тоді Господь наслав на Сисару розгубленість і страх, і все вороже військо впало від ударів Барака. І Сисара пустився тікати. Прибіг він до Ялі, дружини Хевіра-кенеянина, яка приятелювала з ізраїльтянами. І промовила Яіль до Сисари:

– Зайди, господарю мій, зайди до мене, не бійся.

Він зайшов до неї в намет і заховався під килимами. І Сисара, стомлений битвою, міцно заснув. Яіль взяла гострий кіл від намету, молот і тихенько підійшла до сплячого. І, сповнившись ненавистю до лютих ворогів Ізраїля, відважна жінка з усієї сили увігнала той кіл у скроню Сисари. Тим часом прибіг Барак, шукаючи Сисару. Яіль вийшла йому назустріч і промовила:

– Увійди, я покажу тобі того, якого ти шукаєш.

Барак увійшов і побачив мертвого Сисару із прибитою до землі скронєю.

Густав Доре. Пісня Дебори. 1864 – 1866 рр.

І присмирив Господь у той день жорстокого ханаанського царя Явіна перед синами Ізраїлевими. На згадку про цю блискучу перемогу Дебора і Барак склали урочистий гімн, який набув слави під назвою «Пісня Дебори». Завершується він символічними рядками:

Хай загинуть, Господи, всі твої вороги!

А ті, що тебе люблять,

хай будуть немов ранкове сонце,

що сходить у повній силі своїй!

І здобув Ізраїль мир і спокійна сорок років.

Книга Суддів розповідає про ще одну героїню – дочку Іефая. Біблійні джерела не називають її імені.

Після перемоги над військом ханаанського царя Явина пройшло багато часу. Ізраїльтяни знову відвернулися від Господа і почали поклонятися різним поганським богам. Коли жорстокі племена аммонітян напали на ізраїльтян і завдавали їм великої шкоди, ті боги нічим не допомагали скривдженим. Через це ізраїльтяни страждали багато років. Зрештою вони, зрозумівши свою помилку, звернулися в молитві до Господа:

– Ми згрішили перед Тобою. Благаємо, врятуй нас від лютого ворога.

Господь прийняв щире каяття ізраїльтян і вибрав для них хороброго воїна на ім'я Іефай (в інших перекладах – Іфтах), щоби той повів народ на війну проти аммонітян. І дав Іефай обітницю Господу, сказавши:

– Якщо Ти допоможеш нам здобути перемогу, то після повернення додому принесу Тобі в усепалення того, хто першим вийде мені назустріч.

І вислухав Господь молитву його і допоміг ізраїльтянам здобути перемогу.

І коли Іефай повернувся додому, першою вибігла до нього дочка – єдина його дитина. Вона радісно зустріла батька, танцюючи і граючи на бубні. І згадав Іефай про обітницю свою Богові й сумно сказав доньці:

– Ох, дочко моя! Ти вбила мене горем тяжким. Дав я обітницю Господеві й не можу відректися від неї.

Відповіла дочка:

– Батьку мій! Якщо ти дав обітницю Господеві, то виконай її. А для мене ось що зроби: відпусти мене на два місяці в гори, щоби я оплакала дівочтво своє разом з подругами моїми.

Коли минуло два місяці, повернулася дочка до батька свого, і він звершив над нею обітницю свою. І увійшло у звичай Ізраїля чотири дні на рік оплакувати дочку Іефая.

І здобули ізраїльтяни з іменем Господнім ще багато перемог.

ПРО ДРУЖБУ

П р и т ч а

По довгій, кам'янистій, виснажливій дорозі йшла людина з собакою. Йшла вона собі йшла, втомилася, собака теж утомився. Раптом перед ними – оазис! Прекрасні ворота, за огорожею – музика, квіти, дзюркіт струмка, словом, відпочинок.

– Що це таке? – запитав мандрівник у вартового.

– Це рай, ти вже вмер, і тепер можеш ввійти і відпочити по-справжньому.

– А є там вода?

– Скільки завгодно: чисті фонтани, прохолодні басейни...

– А поїсти дадуть?

– Усе, що захочеш.

– Але зі мною – собака.

– Шкодую, але з собаками не можна. Його доведеться залишити тут. Мандрівник засмутився, бо дуже був спраглий до води, та оскільки був не сам, вирішив йти далі. Через якийсь час дорога привела його на ферму. Біля воріт теж сидів вартовий.

– Я хочу пити – попросив мандрівник.

– Заходи, у дворі є колодязь.

– А мій собака?

– Біля колодязя побачиш поїлку.

– А поїсти?

– Можу почастувати тебе вечерею.

– А собаці?

– Знайдеться кісточка.

– А що це за місце?

– Це рай.

– Як так? Сторож біля палацу неподалік сказав мені, що рай – там.

– Бреше він. Там пекло.

– Як же ви, у раю, це терпите?

– Це нам дуже корисно. До раю доходять тільки ті, хто не кидає своїх друзів.

*Я просто жінка. Просто жінка я.
П'ять букв у слові – ну куди простіше?
Я любя, я кохана, я твоя,
я та, яка на світі найрідніша.
Сумна і ніжна. Мовчазна і ні.
Я та, якій протягують долоні...
Я палена у відьомським вогні
і писана у золотій іконі...
У муках я життя тобі даю,
і зуби зціплю – на війну пускаю.
Біля вікна задивлена стою.
Я просто жінка... і немає краю
такій ось простоті. З ребра чи ні,
я Єва, я спокусниця Адама.
Я та, якій присвячують пісні
і та, якій гукають просто «Мамо...».
Я просто жінка. Грішна і свята,
слабка і сильна, сіра і яскрава.
Я просто жінка, просто жінка. Та,
якій потрібне щастя, а не слава.*

Софія КРИМОВСЬКА

